

PROGRAM NAUCZANIA HISTORIA SZTUKI

PROGRAM DOPUSZCZONY PRZEZ MINISTRA KULTURY I DZIEDZICTWA NARODOWEGO DO REALIZACJI W:
OGÓLNOKSZTAŁCĄCYCH SZKOŁACH SZTUK PIĘKNYCH I LICEACH PLASTYCZNYCH NUMER DOPUSZCZENIA:
1/2005

Program opracowała:
dr Beata Lewińska-Gwóźdź
Warszawa, luty 2005

WSTĘP

Współczesne programy nauczania mają są bardzo różnorodne. Historii sztuki, ze względu na jej specyfikę, powinno się uczyć według takiego programu, który będzie zawierał nie tylko listę lub spis tematów do realizacji, ale także uwzględniał procedury osiągania celów, przewidywane osiągnięcia ucznia, metody i techniki nauczania, a także techniki kontroli i oceny. Ten program został sformułowany z perspektywy osoby nauczającej, ale uwzględnia też przewidywane osiągnięcia ucznia. W celu ułatwienia pomiaru dydaktycznego program został podzielony na treści podstawowe i rozszerzone.

Program przewidziany jest do realizacji w szkołach plastycznych: Ogólnokształcącej Szkole Sztuk Pięknych oraz w Liceum Plastycznym. W OSSP młodzież kształci się przez sześć lat i podejmuje naukę po ukończeniu szkoły podstawowej. Natomiast do czteroletniego LP przychodzą absolwenci gimnazjum. Program może też być wykorzystywany w liceum ogólnokształcącym (zwłaszcza o profilu plastycznym), które w siatce godzin ma przewidziane zajęcia z historii sztuki. Nauczyciele historii sztuki mogą program modyfikować i dostosowywać do liczby godzin oraz specyfiki środowiska i szkoły, w której jest realizowany.

Ze względu na różnicę dojrzałości uczniów, a co za tym idzie, ich możliwości percepcyjnych, program podzielony został na dwie części.

W pierwszych dwóch latach gimnazjum realizowany jest materiał obejmujący wybrane zagadnienia z całej historii sztuki. W ten sposób młodzież ma szansę na rzetelne przygotowanie się do Egzaminu Gimnazjalnego w klasie trzeciej. Ponieważ podręczniki kształcenia ogólnego, dopuszczone do użytku szkolnego przez MENiS, mogą być wykorzystywane również w szkołach artystycznych, na poziomie pierwszych dwóch lat Ogólnokształcącej Szkoły Sztuk Pięknych naukę ułatwiają podręczniki autorki programu: *Sztuka w gimnazjum. Plastyka*, wydane nakładem wydawnictwa „Juka '91”, dopuszczone przez MENiS do kształcenia ogólnego w zakresie przedmiotu sztuka (plastyka) w klasach 1- 3 gimnazjum.

Po zmodyfikowaniu tej części programu nauczyciel może wykorzystać również inne podręczniki plastyki w szkołach ogólnokształcących, dostosowane do poziomu percepcji gimnazjalisty.

1. W klasach 3 - 6 OSSP oraz w klasach 1 - 4 LP realizowana jest druga część programu. Tutaj pomocą dla ucznia są podręczniki: *Sztuka i czas* Barbary Osińskiej, wydanego nakładem WSiP. Korzystać też można z dopuszczonego do kształcenia ogólnego podręcznika: *Wiedza o kulturze* Krzysztofa Chmielewskiego i Jarosława Krawczyka, nakładem PWN. Ponadto młodzież starsza i młodsza korzysta z bogatej literatury przedmiotu w postaci opracowań ogólnych z zakresu historii sztuki oraz opracowań monograficznych dotyczących wybranych twórców, kierunków itd. (najważniejsze pozycje podane są w bibliografii).

W pierwszej części programu: *Treściach nauczania wraz z komentarzem metodycznym*, dostosowanej do poziomu gimnazjalisty, nie określa się kanonu dzieł, ponieważ na tym etapie kształcenia ważne jest rozbudzenie zainteresowania przedmiotem. Nauczyciel może realizować program opierając się na własnym wyborze ilustracji lub posłużyć się materiałem ilustracyjnym podręczników.

Do drugiej części programu dołączony jest kanon dzieł, który został przygotowany przez nauczycieli historii sztuki uczących w szkołach plastycznych w całej Polsce. Historia sztuki jest w gruncie rzeczy przedmiotem autorskim w takim sensie, że uczy się jej na innych przykładach. Istnieją oczywiście dzieła, których nie można pominąć, ale w przypadku pozostałych jest to sprawą dowolną (dotyczy to zwłaszcza sztuki drugiej połowy XIX wieku i całego wieku XX). Kanon nie może mieć jednak charakteru wiążącego. Nowoczesne nauczanie historii sztuki idzie bowiem bardziej w kierunku umiejętności, jakie musi posiadać młody człowiek, aniżeli wiedzy pamięciowej. Bardziej istotne będzie to, czy potrafi on dzieło przyporządkować do konkretnego stylu, aniżeli to, czy odgadnie jego tytuł i autora.

Program został opracowany na podstawie programowej kształcenia w zawodzie plastyk w ogólnokształcącej szkole sztuk pięknych, liceum plastycznym i policealnej szkole plastycznej ogłoszonej przez Departament Kształcenia Artystycznego Ministerstwa Kultury w Dzienniku Ustaw nr 49 z dnia 26.03.2004 r.

CELE I ZADANIA

Uczeń potrafi:

- wymienić i określić funkcje sztuki na przestrzeni dziejów i współcześnie,
- scharakteryzować style, tendencje i kierunki w sztuce najdawniejszej, antycznej, średniowiecznej, nowożytnej i nowoczesnej,
- wyjaśnić związki i różnice pomiędzy poszczególnymi epokami, stylami i kierunkami,
- dokonać chronologicznego przeglądu dziejów sztuk plastycznych,
- dostrzec i określić indywidualny charakter twórczości najwybitniejszych malarzy, rzeźbiarzy, architektów i innych twórców związanych ze sztukami plastycznymi,
- rozpoznawać najwybitniejsze i najbardziej reprezentatywne dzieła sztuki,
- rozpoznawać podstawowe wątki tematyczne (ikonograficzne).
- rozpoznać podstawowe gatunki sztuki oraz techniki plastyczne,
- wykazać się znajomością terminów i pojęć z zakresu struktury dzieła sztuki,
- zidentyfikować i przyporządkować poszczególnym stylom najbardziej charakterystyczne ornamenty i elementy zdobnicze,
- przeprowadzić analizę formy i treści wybranego dzieła sztuki,
- przeprowadzać analizę porównawczą wybranych dzieł,
- powiązać dzieło sztuki z uwarunkowaniami historyczno-kulturowymi,
- określić wpływ mecenatu artystycznego na kształt dzieł w poszczególnych epokach,
- dokonać krytycznej oceny dzieł sztuki,
- wartościować zjawiska artystyczne i dzieła sztuki z uwzględnieniem ich treści i środków artystycznego wyrazu,
- wymienić i scharakteryzować najważniejszych kolekcje dzieł sztuki na świecie i w Polsce,
- rozpoznawać najważniejsze techniki plastyczne,
- rozpoznać podstawowe funkcje dzieł sztuki,
- posługiwać się terminami i pojęciami z zakresu architektury, sztuk pięknych i technik plastycznych,
- korzystać z różnych źródeł informacji z zakresu historii sztuki i krytyki artystycznej,
- dostrzec wkład dziedzictwa kulturowego regionu w kulturę ogólnopolską i europejską.

METODY I TECHNIKI PRACY

W tym programie określone są szczegółowe procedury osiągania celów, czyli metody i techniki nauczania. Aby wyjaśnić szerzej na czym polegają, poniżej przedstawiono opisy poszczególnych metod pracy i technik kształcenia. Więcej informacji na ich temat znaleźć można na stronie 15 w bibliografii przedmiotu.

Pogadanka (rozmowa nauczająca).

Rozmowę nauczającą popularnie nazywa się pogadanką. W klasyfikacji ze względu na udział receptorów ucznia w procesie poznania jest zaliczana, podobnie jak wykład, do grupy metod opartych na słowie mówionym. Natomiast w klasyfikacji uwzględniającej źródło wiedzy i współudział ucznia w jej zdobywaniu – do metod poszukujących.

Rozmowa nauczająca jest dialogiem między nauczycielem a uczniami, prowadzonym według wzorów dialogów sokratejskich. Oznacza to w praktyce, że nauczyciel wprowadza nowe treści poprzez zadawanie pytań, przy czym znać musi ich logiczny ciąg i przewidywać odpowiedzi uczniów, aby w sposób naturalny wychwycić to, co jest w nich najistotniejsze. Pogadanka jest pewną manipulacją kierunku myślenia uczniów, toteż nie można jej pomylić z dyskusją, która odbywa się na zasadach czysto partnerskich. Pytania zadawane przez nauczyciela muszą być jasno sformułowane, precyzyjne, a przede wszystkim dostosowane do poziomu intelektualnego uczniów.

Rozmowa nauczająca odwołuje się do określonego zasobu wiedzy uczniów, toteż uczeń musi być do niej przygotowany. Można mu wcześniej zlecić przeczytanie danego rozdziału z podręcznika lub innych źródeł. Jeśli uczniowie nie będą przygotowani, pogadanka przerodzi się w monolog nauczyciela, czyli wykład.

Rozmowa nauczająca rozwija myślenie syntetyczne i analityczne, kształtuje umiejętność komunikowania się, pobudza do nauki i poszukiwania własnych rozwiązań. Zaspokaja też ciekawość ucznia. W jej wyniku uczniowie porządkują treści już znane i pozyskują nowe informacje. Jest to metoda szczególnie zalecana przy wprowadzaniu nowego tematu historycznego. Należy jednak pamiętać, że tempo lekcji prowadzonej metodą pogadanki jest wolniejsze, niż prowadzonej metodą wykładu.

Dyskusja

Metodą pozornie podobną do pogadanki jest dyskusja. O ile jednak w pogadance nauczyciel odwołuje się do wiedzy i doświadczeń uczniów i kieruje ich wypowiedziami, o tyle w dyskusji mamy do czynienia z wymianą poglądów; uczeń jest tutaj partnerem. Dyskusję można przeprowadzić wówczas, gdy celem jest wykształcenie umiejętności wypowiadania się na temat dzieł sztuki i wartościowania ich. Jest to więc jedna z najbardziej aktywnych metod nauczania. Należy uczniów pobudzić do samodzielnego omawiania przykładów dzieł sztuki. Uczniowie mają okazję wykorzystać swoją wiedzę. Należy pamiętać, że nauczanie historii sztuki jest bardziej skuteczne wtedy, gdy uczniowie potrafią sformułować własne wnioski na temat omawianych dzieł, kierunków i tendencji, niż wtedy, gdy posługują się suchymi informacjami na jego temat.

W starszych klasach, kiedy zakres materiału poszerza się o zagadnienia dotyczące sztuki nowoczesnej i najnowszej, budzącej często kontrowersyjne opinie, można wprowadzić do dyskusji debatę „za i przeciw”.

Warto pamiętać, że tempo lekcji prowadzonej metodą dyskusji jest wolniejsze, niż prowadzonej metodą wykładu. Jednak skuteczność zapamiętywanych treści jest znacznie większa. Jeśli w klasie pojawią się problemy z dyscyplinowaniem uczniów, którzy nie potrafią się wzajemnie słuchać, mówią za długo lub nie na temat czy przekrzykują się, można wprowadzić karne żetony za przekroczenie czasu albo też przedmiot, który jest przekazywany, jak pałeczka w sztafecie, osobom zabierającym głos.

Wykład

Wykład jest metodą przekazywania wiedzy ułożonej w pewną strukturę. Dla słuchaczy jest to jednak metoda bierna, toteż powodzenie wykładu zależy od tego, czy wykładowcy uda się skupić ich uwagę. Z punktu widzenia nauczyciela wykład jest metodą szczególnie trudną, ponieważ wymaga solidnego przygotowania treści, nadania im atrakcyjnej formy a przede wszystkim przyjęcia na siebie całkowitej odpowiedzialności za efekty. Ponadto wykład pozwala jedynie na przyswojenie wybranych informacji. Nie rozwija żadnych umiejętności prócz szybkiego zapamiętywania i notowania. Nauczyciel prowadzący wykład ma niewielką możliwość kontrolowania uwagi słuchaczy, a jeśli przywołuje klasę do porządku – przerywa wykład i często gubi wątek. Nie ma też żadnej możliwości oceny pracy uczniów na bieżąco. Ponadto przeprowadzone w dziedzinie dydaktyki badania skuteczności wykładu wykazują, że koncentracja uwagi jest najwyższa podczas pierwszych pięciu minut, gdyż słucha wówczas 75-95% uczniów. Następnie stopniowo maleje, a po trzydziestu minutach ogranicza się do 20%. Uwaga słuchaczy wzrasta ponownie w ostatnich pięciu minutach wykładu. Badania efektywności wskazują z kolei, że po piętnastominutowym wykładzie uczniowie są w stanie odtworzyć 40 % wiadomości, a po czterdziestopięciominutowym – zaledwie 20%.¹

Mimo swoich ograniczeń na lekcjach historii sztuki wykład jest metodą często wykorzystywaną. Jeśli nauczyciel zdecyduje się na prowadzenie 40 minutowego wykładu może pobudzić zainteresowanie uczniów w przypadku, gdy zastosuje różne sposoby wizualizacji. Najczęściej wykorzystuje się demonstracje przykładów dzieł sztuki w postaci slajdów lub reprodukcji albumowych. Jak zalecają dydaktycy warto mówić od siebie (narracja jest żywsza) oraz włączać do wykładu anegdoty, cytaty itp.

Metody wykładu nie można nadużywać w przypadku uczniów klas gimnazjalnych. Poza tym należy pamiętać, że wykład kształtuje postawę bierną. Ten rodzaj metody nauczania podającego można stosować wobec dorosłych oraz młodzieży starszej.

Znacznie bardziej skuteczny w pracy z młodszymi dziećmi jest mini-wykład, ograniczony do 15 minut. Po tak rozpoczętej lekcji można zaproponować uczniom pracę innymi metodami. Mini-wykład jest szczególnie korzystną metodą,

¹ *Sztuka nauczania. Czynności nauczyciela*, praca zbiorowa pod red. Krzysztofa Kruszewskiego, PWN, Warszawa 1992, s. 24-25

jeśli chcemy w krótkim czasie przekazać wstępne informacje ułatwiające zrozumienie nowych zagadnień lub przygotować do uczestnictwa w zajęciach prowadzonych innymi metodami. Stosuje się go także wtedy, gdy chce się podsumować zagadnienie.

Nauczanie pojęć

Nauczanie pojęć jest techniką wprowadzania uczniów w problematykę teorii sztuki. Nauczyciel ułatwia uczniom zrozumienie pojęć i ich funkcjonowania. Pobudza do samodzielnego formułowania definicji. W nauczaniu pojęć niezbędne jest zastosowanie ćwiczeń pozwalających na natychmiastowe wykorzystanie świeżo zdobytej wiedzy teoretycznej.

Praca z podręcznikiem

Niektórzy dydaktycy uważają podręcznik za zbędny środek dydaktyczny w nowoczesnej szkole. Zastąpić go mogą bowiem różnorodne i ogólnie dostępne materiały, np. teksty źródłowe, opracowania i multimedia. Jednak pamiętać należy, że nie wszyscy uczniowie mają jednakowe szanse dostępu do wiedzy. Nawet jeśli nauczyciel prowadzi lekcje metodami aktywnymi, bez korzystania z podręcznika, zdarza się, że nie wszyscy uczniowie uczestniczą w lekcji. Pozbawieni możliwości skorzystania z podręcznika, mają oni niewielkie szanse nadrobienia zaległości.

Nowoczesne podręczniki mają charakter uniwersalny i łączą kompendia materiałowe przygotowujące do analiz (teksty źródłowe, wykresy, ilustracje) z syntetycznymi treściami gotowymi do przyswojenia. W ten sposób wychodzą naprzeciw oczekiwaniom zarówno uczniów, jak i nauczycieli.

Tak więc rola podręcznika w epoce nowoczesnych środków dydaktycznych nie zmniejsza się, pod warunkiem jednak, że praca z podręcznikiem ma charakter poszukujący. Absolutnie nie należy wymagać od uczniów streszczenia poszczególnych części podręcznika. Przystępując do pracy z podręcznikiem należy wskazać różnice między tekstem podstawowym, a materiałami uzupełniającymi, takimi jak: teksty źródłowe, cytaty z tekstów literackich lub popularnonaukowych. Uczniowie powinni też nauczyć się pracy z ilustracjami. Praca z podręcznikiem może mieć charakter poszukujący, jeśli na przykład uczniowie dostaną zadania: sporządzenia planu tekstu, odpowiedzi na pytania, określenia głównych założeń, wypisania i wyjaśnienia nowych pojęć. Ponadto praca z nowoczesnym podręcznikiem do historii sztuki pomoże:

- określić funkcje sztuki w danej epoce
- przedstawić charakterystykę artysty
- przeprowadzić analizę dzieła
- określić najważniejsze cechy stylu, epoki, szkoły itp.
- sporządzić słownik terminów
- porównać tekst podręcznika z innymi opracowaniami na dany temat

Praca z tekstem źródłowym

Nauka pracy z tekstem źródłowym jest jednym z podstawowych zadań nauczyciela i szkoły. W nauczaniu historii sztuki, co prawda, o wiele większe znaczenie ma źródło ikonograficzne, aniżeli tekst źródłowy, jednakże ten ostatni kształci umiejętność samodzielnego zdobywania wiedzy, poszukiwania potrzebnych wiadomości, aktywizuje i rozwija intelektualne możliwości ucznia. Uczniowie powinni zdawać sobie sprawę, że podstawą każdej wiedzy o przeszłości, a więc także historii sztuki, są źródła historyczne.

Praca z tekstem źródłowym może być przeprowadzona na lekcji indywidualnie lub grupowo, a także zlecona w formie pracy domowej. Teksty czytane na lekcji powinny być krótkie, nie jest to bowiem sposób na wypełnienie lekcji lecz ma przygotować do dyskusji, ćwiczeń itp. Wymiernym efektem pracy z tekstem jest sporządzenie notatki w formie wypunktowania najważniejszych treści, sporządzenia mapy mentalnej itp.

Analiza i krytyka źródeł powinna odbywać się według ustalonych zasad:

- wprowadzenie do tematyki, której dotyczy analizowany tekst, przekazanie informacji o autorze, charakterze tekstu, czasie i miejscu jego powstania,
- wychwycenie i wyjaśnienie trudnych terminów, pojęć i zwrotów,
- ukierunkowana pytaniami analiza tekstu, sporządzenie notatek,
- ocena uzyskanych informacji pod kątem zgodności z wcześniej sformułowanymi pytaniami,
- konfrontacja danych pochodzących z analizy źródła z wiedzą uczniów, materiałem podręcznikowym, literaturą pomocniczą itp.

W sytuacji, kiedy pojawiają się różne interpretacje tekstów źródłowych, prowadzi się zazwyczaj dyskusję w celu wymiany merytorycznie uzasadnionych poglądów. Zasady te można stosować także podczas pracy z literaturą popularnonaukową.

Prowadzenie zajęć z wykorzystaniem tekstów źródłowych nie musi wpływać znacząco na spowolnienie tempa pracy. Możliwe jest na przykład przekazanie uczniom klasy licealnej na jednej lekcji najważniejszych zasad estetyki greckiej (dotyczy to nauczania na poziomie rozszerzonym, wybiegającego ponad podstawę programową). Trzeba jednak pamiętać, że przygotowanie do takiej lekcji zajmie nauczycielowi dużo czasu. Na początku należy opracować pojęcia-kłucze, według których będą formułowane wnioski na temat estetyki. Takimi pojęciami mogą być przykładowo: *piękno, sztuka a natura* itp. Następnie trzeba przygotować zestawy tekstów źródłowych na przykład na podstawie *Historii Estetyki*

t. I Władysława Tatarkiewicza. Do każdego przygotowanego tekstu dołącza się pytania pomocnicze, według których uczniowie będą analizować tekst. A oto przykładowe zestawy pytań:

Pytania dotyczące poglądów Sokratesa na podstawie tekstów Ksenofonta:

1. Jak wg Sokratesa można uzyskać piękno idealne?
2. Czy wg Sokratesa piękno jest jednorodne, czy też istnieją różne rodzaje piękna?
3. Jaki jest związek estetyki i funkcji dzieła sztuki?

Pytania dotyczące tekstów Pitagorejczyków i Heraklita:

1. Jaki jest związek pomiędzy matematyką a estetyką?
2. Czym jest harmonia i kiedy najtrudniej uzyskać ją w sztuce?
3. Jaką rolę według Pitagorejczyków pełni muzyka?

Uczniowie analizują teksty (samodzielnie lub w parach) i formułują odpowiedzi na pytania. Następnie nauczyciel, posługując się przykładowym, podanym poniżej konspektem prosi uczniów o odpowiedzi dotyczące kluczowych pojęć. Na uwagę zasługuje fakt, że przy analizowaniu tekstów tą metodą, skuteczność zapamiętywania jest znacznie wyższa, niż w przypadku metody polegającej na streszczaniu poglądów danych filozofów. Notatki uczniowskie są też bardziej uporządkowane.

Podane w nawiasach numery tekstów wskazują nauczycielowi, którego ucznia (lub grupę uczniów) poprosić w danym momencie o odpowiedź

Pojęcie piękna i jego przejawy w sztuce wg:

- Klasycznych poetów i artystów (tekst 1)
- Pitagorejczyków i Heraklita (tekst. 2)
- Demokryta (tekst 3)
- Sofistów i Sokratesa (tekst 4 i 5)
- Platona (tekst 6)
- Arystotelesa (tekst 8)
- Epikurejczyków (tekst 11)
- Stoików (tekst 12 i 13)

Sztuka a natura (źródła inspiracji) wg

- Demokryta (tekst 3)
- Sofistów (tekst 4)
- Platona (tekst 7)
- Arystotelesa (tekst 9)
- Epikurejczyków (tekst 11)

Klasyfikacja sztuk wg

- Platona (tekst 7)
- Arystotelesa (także geneza sztuk naśladowczych) (tekst 10)

Rola, definicja i znaczenie sztuki oraz poszczególnych dyscyplin artystycznych :

- Rola i definicje sztuki wg Platona (tekst 7)
- Funkcje sztuki wg Arystotelesa (tekst 9)
- Znaczenie sztuki wg Epikurejczyków (tekst 11)
- Rola sztuki wg Stoików (tekst 13)

Twórca, talent i natchnienie wg:

- Poetów klasycznych (tekst 1)
- Sofistów (tekst 4)
- Platona (tekst 6)

Poszczególne dziedziny plastyczne i ich estetyka

- Rola poezji u poetów klasycznych (tekst 1)
- Malarstwo (tematyka) (tekst 1)
- Rola muzyki wg Pitagorejczyków (tekst 2)
- Scenografia (iluzja przestrzeni) (tekst 3)

Dzieło sztuki

- Treść i forma w dziele sztuki wg Sofistów (tekst 4)
- Funkcja i estetyka w dziele (tekst 5)

Drama

Drama jest metodą waloryzacyjną, szczególnie cenioną w nauczaniu przedmiotów artystycznych. Tradycyjne metody kształcenia rozwijają głównie zdolności poznawcze. Tymczasem drama, rozpowszechniona w Wielkiej Brytanii, uznawana jest za metodą odwołującą się do emocji, co szczególnie jest cenne na lekcjach sztuki. Pamiętać należy, że nauczyciel nie tylko uczy, ale i wychowuje. Jeżeli naucza metodami biernymi, kształtuje takie postawy. Drama angażuje nie tylko myśli, ale i uczucia, dlatego jest metodą pożądaną, chociaż nauczyciele wciąż podchodzą do niej nieufnie.

Liczne techniki dramy skłaniają uczniów do wchodzenia w role, dzięki czemu poznanie rzeczywistości jest pełne. Pełny opis technik dramy nauczyciel może znaleźć w dostępnych na rynku publikacjach. Do najpopularniejszych technik, które mogą być wykorzystywane na lekcji historii sztuki należą:

- a) *Gorące krzesło*, czyli wywiad - prowadzony dwuosobowo, na wielu planach, albo z udziałem wszystkich. Osoba odpowiadająca na pytania wciela się w konkretną rolę. Na przykład nauczyciel wciela się w postać artysty, a uczniowie zadają pytania na temat jego życia, pracy, pytają co czuł, kiedy tworzył itp. W ten sposób bardzo skutecznie poznają życie i twórczość artysty. Oczywiście do takiej roli trzeba się gruntownie przygotować. Mogą więc w tej roli występować uczniowie wykazujący szczególną aktywność.
- b) *Obraz*, który tworzą uczestnicy ustawiając się na wzór konkretnego dzieła. W ten sposób omówić można ikonografię, układ kompozycyjny itd. W trakcie „ustawiania się” uczniowie wnikliwie oglądają reprodukcję i w ten sposób znacznie więcej zapamiętują. Odmianą tej techniki jest *żywy obraz*, w którym to, co dzieje się na płótnie jest tylko zatrzymaną chwilą, a aktorzy mogą odgrywać scenę poruszając się, prowadząc dialogi itd., czyli kontynuując zdarzenie. Te techniki wprowadzać można wtedy, kiedy prezentujemy sceny rodzajowe, religijne itd.
- c) *Magazyn figur woskowych* - polega na wcielaniu się w rolę postaci z obrazu. W ten sposób łatwiej zapamiętać osoby występujące w kompozycjach wielofiguralnych, np. *Szkoła Ateńska* Rafaela.
- d) *Rzeźba*, w której jeden z uczniów jest „materiałem rzeźbiarskim”, a drugi twórcą. Projektem rzeźby jest ilustracja konkretnego dzieła. Rzeźbiarz tworzy zgodnie z projektem i w ten sposób zapamiętuje układy kompozycyjne².

Uczniowie mogą wykorzystywać techniki dramy w quizach. W ten sposób przypominają sobie najważniejsze dzieła malarskie i rzeźbiarskie. Na przykład grupa uczniów przyjmuje odpowiednie pozy wzorowane na posągach, a pozostała część klasy odgaduje z jakim dziełem im się to kojarzy.

Wymienione techniki dramy są tylko częścią możliwości, jakie daje ta metoda.

Uczenie się we współpracy

Uczenie się we współpracy, w rzeczywistości jest nie tyle metodą, co ideą. Uczniowie wspólnie pracują i uczą się od siebie nawzajem. Łatwiej jest im też formułować swoje myśli i ujawniać poglądy. Dzięki temu szybciej i skuteczniej przyswajają wiedzę. Ponadto młodzi ludzie uczą się negocjować, wypracowywać kompromisy i dążyć do zespołowego sukcesu. Dlatego psychologowie podkreślają wartości wychowawcze i dydaktyczne tej metody we współczesnej edukacji. W tradycyjnym sposobie nauczania, gdy klasa liczy 25-30 osób, nauczyciel bierze na siebie odpowiedzialność za przekazanie wiedzy i w związku z tym nie wystarcza mu na lekcji czasu na kontrolę i ocenę. Uczniowie z kolei nie mają możliwości poznania rezultatów swojej pracy. Ucząc się tą metodą uczniowie ćwiczą umiejętności: mówienia, argumentowania, słuchania, a nauczyciel może skoncentrować się na poznawaniu i ocenie ich działania.

Uczenie się we współpracy może polegać na pracy w parach lub grupach kilkuosobowych. Jeśli zamierzamy prowadzić zajęcia tą metodą musimy się do niej starannie przygotować. Podział na grupy i przydzielenie zadań powinno być dobrze przemyślane. Nauczyciel ma do wyboru dwie możliwości. Pierwszą jest podzielenie klasy na grupy o wyrównanym potencjale intelektualnym, a następnie przydzielenie tym grupom jednakowych zadań. Drugą możliwością jest podział na grupy o zróżnicowanym potencjale i przyznanie słabszym uczniom zadań łatwiejszych. Zwrócić jednak należy uwagę na to, aby pracowali wszyscy uczniowie. W każdej grupie powinien znaleźć się koordynator pracy i sekretarz. Inne funkcje przydzielane są w zależności od potrzeb.

W sytuacji, gdy grupom przydziela się jednakowe zadania i jednocześnie mają one taki charakter, że można podzielić w obrębie grupy, warto wyłonić tzw. grupy eksperckie. Na przykład w klasie jest pięć jednakowych grup i każda z nich ma zapoznać się z twórczością najwybitniejszych przedstawicieli malarstwa renesansowego. W obrębie grupy można przydzielić pracę w taki sposób, że na przykład jeden uczeń ma zapoznać się z życiem i twórczością Michała Anioła, drugi – Leonarda itd., a następnie przedstawić wyniki pracy pozostałym członkom grupy. Tym samym, każdy członek zespołu staje się ekspertem od jednego artysty. Kiedy już przygotowuje się z tego zakresu może uzgodnić „stan badań” z innymi ekspertami tego samego tematu, będącymi członkami pozostałych zespołów. Po konsultacjach eksperci powracają do swoich zespołów i dzielą się swoją wiedzą z kolegami. A oto zalecane przez dydaktyków niektóre techniki uczenia się „we współpracy”.³

- Zwróć się do sąsiada - wyjaśnianie niezrozumiałych części lekcji lub wybór najważniejszych zagadnień poruszanych na lekcji.
- Czytająca grupa - uczniowie wspólnie opracowują tekst i odpowiadają na pytania.
- Układanka - praca w grupach polegająca na tym, że każdy uczeń otrzymuje inne zadanie (diagram).
- Grupa zadaniowa - przed projekcją filmu, wykładem, tekstem lub prezentacją uczniowie w grupach ustalają co wiedzą na dany temat.
- Odpytujący przyjaciel - uczniowie zadają sobie w parach pytania dotyczące faktów, które powinni zapamiętać z lekcji.
- Czytający kumple (dla młodszych klas) - uczniowie czytają sobie nawzajem wypracowania prosząc partnerów o uwagi.
- Wspólne ćwiczenie - uczniowie wykonują w parach ćwiczenie dzieląc się rolami.

² Wymienione techniki dramy powtórzone zostały za: Anna Dziedzic, Wiesława Kozłowska: *Drama na lekcjach historii*, Warszawa 1998

³ Techniki powtórzone za: Jacek Królikowski, Elżbieta Tołwińska-Królikowska: *Metody nauczania [w:] Europa na co dzień – pakiet edukacyjny*.

- Sprawdzanie zadania domowego - uczniowie sprawdzają w grupie zadanie domowe, dyskutując nad ewentualnymi różnicami w odpowiedziach. Niektórzy podejmują decyzję o zmianach w pracy, co powinno być uzasadnione pisemnie.
- Wspólne uczenie się do testu - w trakcie lekcji powtórzeniowej uczniowie wspólnie przygotowują się do testu.
- Wspólne układanie planu - uczeń A opowiada uczniowi B o czym zamierza napisać opowiadanie. W trakcie uczeń B sporządza plan pracy, który przekazuje uczniowi A.
- Grupa przy tablicy - uczniowie wykonują wspólnie zadanie na tablicy dzieląc się rolami.
- Grupa rozwiązuje problem - problem do rozwiązania jest jeden dla całej grupy, każdy jej członek musi coś wnieść.
- Opowiadam za ciebie - uczniowie wymieniają się w parach informacjami na temat przeczytanych tekstów (różnych), a następnie kolejno relacjonują teksty partnera nauczycielowi.
- Poprawiamy swoje prace - uczniowie wymieniają się w grupie pracami pisemnymi, a następnie sprawdzają je w trzech etapach.
- Projekt badawczy - uczniowie pracują w grupach nad wspólnym problemem, ale każdy na innym materiale, następnie sporządza się wspólny raport.
- Podsumowanie w parach - dotyczy podsumowania np. pisemnego działu z podręcznika lub fragmentu lekcji.

Film o sztuce

Rola filmu o sztuce nieustannie wzrasta, ponieważ u człowieka współczesnego zmieniły się mechanizmy percepcji, a co za tym idzie bardziej wrażliwy jest on na bodźce wizualne. Ponadto ekranowa wizja sztuki ciekawsza jest od tradycyjnej, także muzealnej, toteż budzi większe zainteresowanie. Film o sztuce jest utworem, którego tematem, bez względu na krótki czy długi metraż, są autentyczne dzieła sztuki, autentyczni artyści oraz autentyczne elementy ich warsztatu. Według Zbigniewa Czeczota-Gawraka filmy o sztuce dzielą się na:

- Filmy stanowiące pomoce dydaktyczne na lekcjach historii sztuki i innych przedmiotów. Zasadniczą rolę odgrywa tutaj komentarz słowny oraz graficzne układy dające strukturalną analizę dzieł i stylów.
- Popularnonaukowe filmy o sztuce przeznaczone dla szerszych kręgów widzów. Komentarz w nich jest mniej dydaktyczny, natomiast zwiększa się rola muzyki towarzyszącej obrazowi. Filmy te mogą służyć zarówno dydaktyce szkolnej, jak i zaspokojać wybredne gusta estetyczne.
- Filmy impresyjno-poetyckie, będące poematami o sztuce. Filmowiec podejmuje w nich osobisty dialog z artystą lub dziełem, daje osobistą wizję tematu. Komentarz w takim filmie często zanika lub ustępuje miejsca tekstowi poetyckiemu. Zasadniczą rolę spełnia muzyka, choć główną rolę odgrywa kamera. Staje się ona środkiem analizy i interpretacji.
- Filmy reportażowe, ukazujące nie tylko dzieła, ale również artystę, jego technikę, źródła inspiracji i środowisko, w którym tworzy.⁴

Filmy o sztuce są nowym, atrakcyjnym środkiem dydaktyki szkolnej, użytecznym nie tylko na lekcjach sztuki, ale też historii, języka polskiego i ogólnej wiedzy o kulturze. Są także cennym środkiem służącym analizowaniu dzieł oraz jednym z najskuteczniejszych środków popularyzowania sztuki w szerszych kręgach społeczeństwa. Stanowią też jeden z najlepszych sposobów mówienia o najnowszych tendencjach w kulturze.

Analiza dzieła sztuki

Analizowanie dzieł sztuki jest jedną z najważniejszych umiejętności ucznia szkoły artystycznej. Autorka programu zdecydowanie przeciwna jest pamięciowemu przyswajaniu analiz dzieł dokonanych przez autorów podręczników i opracowań. W ten sposób uczniowie doskonałą wprowadzą wiedzę i ćwiczą pamięć, ale nie kształcą umiejętności samodzielnej analizy. Toteż w programie dużo uwagi poświęcono analizom dzieł sztuki. Aby młodzież mogła jednak przystąpić do analizowania powinny zostać przekazane:

- podstawowe wiadomości na temat struktury dzieł sztuki (malarzskich, rzeźbiarskich i architektonicznych),
- najważniejsze terminy i pojęcia, o które powinien wzbogacić się język ucznia,
- podstawowe wiadomości z zakresu ikonografii,
- podstawowe wiadomości z zakresu technik plastycznych,
- przykładowe schematy analiz dzieł sztuki (np. opracowaną na podstawie Panofsky'ego):
 1. Rozpoznanie dzieła:
 - podanie jego autora,
 - tytułu,
 - orientacyjnego czasu powstania,
 - epoki i kierunku artystycznego, z którym się wiąże.

⁴ Zbigniew Czeczot-Gawrak, *Filmowe spotkania ze sztuką. Malarstwo. Rzeźba. Grafika. Architektura.*, Warszawa, WSiP, s. 16

2. Określenie techniki i podanie co na nią wskazuje.
3. Opis preikonograficzny (analiza pseudoformalna), czyli opis tego, co widzimy na ilustracji, np.: kompozycja, kolor, plany, sposób oddania głębi, motywy i ich układy.
4. Analiza ikonograficzna (w przypadku kompozycji figuratywnych) – nawiązanie do źródeł literackich, specjalistycznych tematów i pojęć, identyfikacja obrazów, opowieści, alegorii,
5. Interpretacja ikonologiczna i osadzenie dzieła w kontekście kulturowym.

Projekt

Metoda projektu jest jedną z najbardziej aktywizujących metod. Jak zauważają Agnieszka Mikina i Bożena Zając: *Gospodarka rynkowa, niestabilność rynku pracy oraz zmiana modelu ścieżki i kariery zawodowej stawia przed młodym człowiekiem, wchodzącym na rynek pracy, zupełnie inne niż do tej pory oczekiwania.*⁵ Nauczyciel nie tylko uczy, ale wychowuje. Jeśli prowadzi zajęcia metodami nieaktywizującymi, wychowuje młodzież bierną i niechętną jakimkolwiek samodzielnemu działaniu. Natomiast prowadząc zajęcia metodą projektu kształtuje, przede wszystkim, postawy przedsiębiorcze, które sprawdzają się w dorosłym życiu. Metoda projektu rozwija łatwość nawiązywania kontaktów, kreatywność, umiejętność planowania i osiągania zamierzonych celów, samodzielność i odpowiedzialność, a realizowana również w modelu uczenia się we współpracy, również umiejętność pracy w zespole i zdolności organizacyjne.

Każdy projekt powinien mieć jasno określony cel główny i cele pośrednie, które są jakby stopniami do osiągnięcia celu końcowego. Należy zaproponować uczniom określone zadania i poprosić o dokonanie wyboru. Następnie zawiera się z uczniami kontrakty na wykonanie określonych zadań. Kontrakt powinien uwzględniać następujące elementy:

- a. temat projektu
- b. cel główny zadania (ewentualnie cele pośrednie)
- c. uzasadnienie wyboru zadania (jeśli jest wybór)
- d. termin wykonania projektu
- e. klarowne kryteria oceny
- f. podpisy obu stron

Dzięki takim kontraktom uczniowie wdrażają się do poważnych zadań, uczą organizacji pracy, obowiązkowości i punktualności. Projektem może być również indywidualna praca ucznia, na przykład sporządzenie i wygłoszenie referatu lub praca grupowa – przygotowanie wystawy, organizacja koncertu, sporządzenie płytoteki, wykonanie gazetki okolicznościowej, przeprowadzenie wywiadu z artystą, a nawet przygotowanie reportażu w formie filmu lub dziennikarskiej publikacji.

Znawcy przedmiotu rozróżniają projekty przedmiotowe i interdyscyplinarne, realizowane na lekcjach kilku przedmiotów. W szkole artystycznej przykładowo, w ramach jednego projektu interdyscyplinarnego, można połączyć nauczanie projektowania komputerowego z historią sztuki. w formie przekazu elektronicznego. Uczniowie mają za zadanie opracować jeden kierunek w sztuce. Przygotowany materiał w wersji elektronicznej może być doskonałą pomocą dydaktyczną, a uczniowie w trakcie realizacji poznają życie i twórczość artystów reprezentujących ten kierunek, źródła ich inspiracji, analizują dzieła sztuki itd.

Proponowane metody i techniki powinny się wzajemnie wspierać i uzupełniać.

⁵ Agnieszka Mikina, Bożena Zając, *Jak wdrażać metodę projektów*, Oficyna Wydawnicza „Impuls”, Kraków 2004

Wybrane pozycje bibliograficzne z zakresu dydaktyki

1. Arends Richard I., *Uczymy się nauczać*, WSiP, Warszawa 1995
2. Bowkett Stephen, *Wyobraź sobie, że ... Ćwiczenia rozwijające twórcze myślenie uczniów*, WSiP, Warszawa 2000
3. Czeczot-Gawrak Zbigniew, *Filmowe spotkania ze sztuką. Malarstwo. Rzeźba. Grafika. Architektura*, WSiP, Warszawa 1994
4. Dzedzic Anna, Kozłowska Wiesława, *Drama na lekcjach historii*, Warszawa 1999
5. Gagne Robert, Briggs L.J., Wager, *Zasady projektowania dydaktycznego*, WSiP, Warszawa 1992
6. Gęsicki Jacek, *Jak nie zwariować w szkole?* WSiP, Warszawa 1999
7. Hamer Hanna, *Klucz do efektywności nauczania. Poradnik dla nauczyciela*, Veda, Warszawa 1994
8. Janowski Andrzej, *Uczeń w teatrze życia szkolnego*, WSiP, Warszawa 1995
9. Komorowska Hanna, *O programie prawie wszystko*, WSiP, Warszawa 1999
10. Królikowski Jacek, Królikowska-Tołwińska Elżbieta, *Metody nauczania [w:] Europa na co dzień – pakiet edukacyjny*, CODN, Warszawa
11. Kruszewski Krzysztof (red), *Sztuka nauczania, cz. 1 Czynności nauczyciela*, Warszawa
12. Kupisiewicz Czesław, *Podstawy dydaktyki ogólnej*, Warszawa 1984
13. Mikina Agnieszka, *Jak skonstruować grę dydaktyczną*, WSiP, Warszawa 1997
14. Mikina Agnieszka, *Jak wykonywać zadania metodą projektu*, WSiP, Warszawa 1997
15. Mikina Agnieszka, Zajac Bożena, *Jak wdrażać metodę projektów*, Impuls, Kraków 2004
16. Nęcka Edward, *Trening twórczości*, Olsztyn 1992
17. Niemierko Bolesław, *Pomiar wyników kształcenia*, WSiP, Warszawa 1999
18. Olinkiewicz Elżbieta, Repsch Ewa (red), *Warsztaty edukacji twórczej. Program interdyscyplinarny*, EUROPA, Warszawa 2001
19. Pachociński Ryszard, *Oświata XXI wieku. Kierunki przeobrażeń*, IBE, Warszawa 1999
20. Read Herbert, *Wychowanie przez sztukę*, Ossolineum, Wrocław 1976
21. Rylke Hanna, *W zgodzie z sobą i uczniem*, WSiP, Warszawa 1993
22. Way Brian, *Drama w wychowaniu dzieci i młodzieży. Poradnik metodyczny dla nauczyciela gimnazjum*, WSiP, Warszawa 1997
23. Wlazło Stefan, *Mierzenie jakości pracy szkoły – cz. 1-4*, MarMar, Wrocław 1998

KRYTERIA OCENY

Przedmiotowy System Oceniania (PSO) wynika bezpośrednio z realizacji celów programu, a równocześnie powinien się odnosić do Wewnętrznego Systemu Oceniania w szkole (WSO). System oceniania dotyczący przedmiotu historia sztuki musi więc być spójny z celami i zadaniami szkoły. Ocenianie jest procesem gromadzenia informacji, wspieraniem szkolnej kariery uczniów i podnoszeniem motywacji do uczenia się.

Zasadniczo system oceniania składa się z dwóch elementów:

1. Ocenianie bieżące, ma za zadanie wspierać uczenie się i zazwyczaj obejmuje wąski zakres treści materiału programowego.

W ramach oceniania bieżącego nauczyciel ocenia:

- pracę uczniów na lekcji,
- zadania domowe,

- inne przejawy aktywności ucznia, jak realizacje projektów (w tym referaty, recenzje wystaw, indywidualne zainteresowanie przedmiotem, itp.),
- systematyczność przyswajania wiadomości (np. w formie kartkówki lub odpytywania dotyczącego wąskiego zakresu materiału, ograniczonego zazwyczaj do trzech ostatnich tematów).

Ocenianie bieżące powinno uwzględniać aspekt społeczno-wychowawczy, tzn. wkład pracy ucznia, jego możliwości intelektualne i progres jego rozwoju. Ocenianie to jest sposobem uzyskiwania systematycznej informacji o szkolnych osiągnięciach uczniów.

2. Ocenianie sumujące, służy weryfikacji osiągnięć dydaktycznych ucznia dotyczących danego działu programu (np. całego okresu w historii sztuki).

Ocena sumująca ma charakter dydaktyczny (nie uwzględnia aspektu społeczno-wychowawczego). Jedną z form oceniania sumującego są testy pomiarowe.

Przykładowy test pomiarowy i kryteria jego oceny

Poniżej przedstawiony został przykładowy test, który jest formą sprawdzenia wiedzy po przerobieniu dużego działu, np. epoki historycznej. Test jest skonstruowany według zasad współczesnej dydaktyki i zawiera ogółem 15 różnorodnych pod względem formy zadań. W części podstawowej zawarto 12 zadań, z czego na ocenę dopuszczającą należy bezbłędnie wykonać 9 zadań, a na ocenę dostateczną 11 zadań.

Uwaga: warunkiem dopuszczenia do rozszerzonego poziomu testu jest prawidłowe wykonanie co najmniej 11 zadań z poziomu podstawowego. Zasada ta jest wprawdzie bardzo restrykcyjna, ale często stosowana we współczesnej dydaktyce. Jeśli uczeń nie wykona dobrze zadań z części podstawowej, wykonane zadania z części rozszerzonej nie są brane pod uwagę przy ocenianiu.

Test zawiera 3 zadania poziomu rozszerzonego. Jeśli uczniowie wykonali przynajmniej 11 zadań z poziomu podstawowego można im podnieść ocenę. Wykonanie w stopniu zadowalającym 1 zadania z poziomu rozszerzonego daje ocenę dobrą, wykonanie 2 zadań – ocenę bardzo dobrą, 3 – celującą.

Uczniowie powinni znać kryteria oceniania i rozumieć cały system. W proponowanym systemie ocena śródroczna lub końcowa nie jest średnią z ocen cząstkowych. Największą wagę mają oceny uzyskane z testów, a pozostałe mają charakter pomocniczy. Uczeń zawsze ma prawo poprawienia wyników testu, a po uzyskaniu lepszego wyniku brana jest pod uwagę ocena poprawiona.

Przykładowy test pomiarowy

TEST Renesans Poziom podstawowy

1. Wyjaśnij pojęcia i nazwy:

renesans.....
.....

perspektywa
.....

rustyka
.....

mecenat.....
.....

humanizm.....
.....

attyka
.....

2. Wymień przynajmniej dwa czynniki, które wpłynęły na rozwój stylu renesansowego

a.

b.

3. Do podanych poniżej dzieł rzeźbiarskich dopisz nazwiska ich twórców:

1. *Pomnik konny kondotiera Colleoniego*

2. *Mojżesz*

3. *Pieta Watykańska*

4. *Projekt pomnika konnego Lodovica Sforzy*

5. *II i III Drzwi do baptysterium florenckiego*

4. Wypisz po trzy cechy charakterystyczne dla podanych poniżej technik artystycznych.

1. malarstwo olejne:

.....

2. miedzioryt:

.....

3. fresk:

5. Jakie funkcje pełniły wymienione dzieła sztuki?

1. Arrasy wawelskie

2. Pałac Medyceuszy

3. Drzwi do baptysterium florenckiego

4. Pomnik konny Gattamelaty

5. Rzeźby z Mauzoleum Medyceuszy

6. Krużganki wawelskie

7. Kaplica Zygmuntowska

6. W jakim mieście włoskim rozpoczęli swoją działalność humaniści (podkreśl właściwą odpowiedź)

a. w Rzymie

b. we Florencji

c. w Wenecji

7. Wyjaśnij krótko, w jaki sposób zmieniła się w epoce renesansu sytuacja artysty w porównaniu do średniowiecza.

.....
.....
.....
.....

8. Kto to powiedział (dobierz spośród podanych nazwisk wybitnych teoretyków sztuki renesansowej: Luca Paccioli, Piero della Francesca, Leone Battista Alberti).

Najpierw mówić będziemy o proporcjach człowieka, bo z ludzkiego ciała wywodzą się wszelkie miary i ich nazwy i w nim znaleźć można wszelkie te stosunki i proporcje, przez które Bóg objawia największe tajemnice natury.

9. Połącz linią twórcę z dziełem:

<i>Leonardo da Vinci</i>	<i>Miłość Ziemska i Niebiańska</i>
<i>Andrea del Verocchio</i>	<i>Villa Rotonda</i>
<i>Leone Battista Alberti</i>	<i>Nagrobek kardynała Ascaniusza Sforzy</i>
<i>Giorgione</i>	<i>Madonna w grocie skalnej</i>
<i>Bartolomeo Berrecci</i>	<i>Projekt miasta Zamość</i>
<i>Rafaël Santi</i>	<i>Tempietto</i>
<i>Filippo Brunelleschi</i>	<i>Posąg kondotiera Gattamelaty</i>
<i>Donato Bramante</i>	<i>Santa Maria Novella</i>
<i>Andrea Palladio</i>	<i>Drzwi do baptysterium florenckiego</i>
<i>Jan van Eyck</i>	<i>Kaplica Zygmuntowska</i>
<i>Jacopo Sansovino</i>	<i>Triumf wiosny</i>
<i>Andrea Mantegna</i>	<i>Grosz czynszowy</i>
<i>Donatello</i>	<i>Szkoła Ateńska</i>
<i>Sandro Botticelli</i>	<i>Rodzina Gonzagów</i>
<i>Bernardo Morando</i>	<i>Małżeństwo Arnolfinich</i>
<i>Tycjan</i>	<i>Posąg konny kondotiera Colleonego</i>
<i>Lorenzo Ghiberti</i>	<i>Burza</i>
<i>Masaccio</i>	<i>Szpital Niewiniątek</i>

10. Podaj źródło ikonograficzne następujących przedstawień:

Sąd Ostateczny Michała Anioła

Leda z łabędziem Leonarda

Sen Konstancy z Historii krzyża świętego Piera della Franceski

11. Ilustracja poniżej pokazuje dwa plany budowli. Rozpoznaj obiekt, podaj autorów planów i charakteryzuj obydwie rzuty:

(Bazylika św. Piotra – plan Bramantego)

(Bazylika św. Piotra – plan Michała Anioła)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

12. Rozpoznaj dzieła na ilustracjach (np. przeźrocach):⁶

⁶ Do rozpoznania wybrano w tym teście następujące dzieła: *Wenus z Lustrem* Tycjana, *Madonna Sykstyńska* Rafaela, *Dawid* Michała Anioła, *Dawid Verocchia*, *Willa Rotonda* Palladia, *Kaplicę Pazzich* Brunelleschiego, *Zaślubiny Arnolfinich* van Eycka, *Nagrobek Zygmunta Augusta* Gucciego, *Plan zamku wawelskiego po renesansowej przebudowie*, *Rycerz, śmierć i diabeł* Dürera.

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

.....
.....
Wymagania na poszczególne oceny:

Ocena dopuszczająca

- uczeń opanował wiadomości i umiejętności z poziomu podstawowego w min. 75 %, zazwyczaj przychodzi przygotowany na lekcję, podejmuje się wykonywania prostych zadań, współpracuje z kolegami na lekcji podczas wykonywania zadań grupowych, przy pomocy nauczyciela odpowiada na zadane pytania dotyczące materiału z trzech ostatnich lekcji.

Ocena dostateczna

- uczeń opanował wiadomości i umiejętności z zakresu poziomu podstawowego w minimum 90 %, systematycznie przygotowuje się do lekcji, wykonuje zadania domowe, podejmuje się wykonywania prostych zadań i wykonuje je na poziomie średnim, współpracuje z kolegami na lekcji podczas wykonywania zadań grupowych, samodzielnie odpowiada na zadane pytania dotyczące materiału z trzech ostatnich lekcji.

Ocena dobra

- uczeń opanował wiadomości i umiejętności z zakresu poziomu podstawowego w 90%, z zakresu poziomu rozszerzonego w 33%, systematycznie przygotowuje się do lekcji, dobrze wykonuje zadania domowe, samodzielnie formułuje odpowiedzi na zadane przez nauczyciela pytania, jest aktywny przy wykonywaniu innych zadań, w zadaniach grupowych jego praca stanowi dość istotny wkład w pracę zespołu, samodzielnie odpowiada na zadane pytania dotyczące materiału z trzech ostatnich lekcji.

Ocena bardzo dobra

- uczeń opanował wiadomości i umiejętności z zakresu poziomu podstawowego w 90%, z zakresu poziomu rozszerzonego w min. 75 %, wykazuje się szczególną aktywnością przy realizacji innych zadań, bezbłędnie i systematycznie wykonuje wszystkie zadania, w pracach zespołowych często przyjmuje pozycję lidera grupy, a jego wkład ma istotny wpływ na pracę całego zespołu, samodzielnie i twórczo odpowiada na zadane przez nauczyciela pytania, wykazuje gotowość wykonywania prac samodzielnych, jak: referaty, rozprawki, jest zainteresowany aktualnościami związanymi z życiem artystycznym

Ocena celująca

- uczeń opanował wiadomości i umiejętności z zakresu poziomu podstawowego w 100%, z zakresu poziomu rozszerzonego w 90 %, wykazuje szczególną aktywność przy realizacji innych zadań, wykazuje też gotowość wykonywania prac samodzielnych metodą projektu, jak: referaty, rozprawki i wykonuje je na szczególnie wysokim poziomie, bezbłędnie i systematycznie wykonuje wszystkie zadania, w pracach zespołowych często przyjmuje pozycję lidera grupy, a jego wkład ma znaczący wpływ na pracę całego zespołu, odpowiada na pytania szczególnie twórczo formułując krytyczne oceny oraz własne wnioski, interesuje się aktualnościami związanymi z życiem artystycznym, bierze udział w konkursach i olimpiadach przedmiotowych⁹

TREŚCI NAUCZANIA WRAZ Z KOMENTARZEM METODYCZNYM – CZĘŚĆ I

Do realizacji w klasach 1-2 Ogólnokształcących Szkół Sztuk Pięknych

⁹ Udział w konkursach przedmiotowych nie jest absolutnym warunkiem otrzymania oceny celującej, ze względu na niewielką liczbą organizowanych konkursów i ograniczoną liczbę uczestników.

MATERIAŁ NAUCZANIA		PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW
<p>POZIOM PODSTAWOWY</p>	<p>POZIOM ROZSZERZONY</p> <p>Zawiera w całości materiał nauczania poziomu podstawowego oraz:</p>	<p>KOMENTARZ METODYCZNY DLA OBU POZIOMÓW</p>
<p>Lekcja wstępna:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wprowadzenie do nauczania historii sztuki, - definicje pojęć: sztuka, styl, galeria, muzeum, artysta, prymitywista, profesjonalista, dzieło sztuki, treść, forma itp. <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zdefiniować ww. pojęcia, - rozróżnić treść i formę dzieła sztuki, 	<p>Lekcja wstępne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - funkcje sztuki dawnej i współczesnej <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wymienić funkcje, jakie pełniła sztuka dawniej i dziś 	<p>Lekcje wstępne:</p> <p>METODY I TECHNIKI PRACY:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozmowa nauczająca na temat dyscyplin artystycznych (dialog sokratejski), - praca z podręcznikiem.
<p>Magia i rytuał – sztuka najdawniejsza:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ogólne spojrzenie na sztukę najdawniejszą, - początki sztuk plastycznych, - malowidła skalne, - maski i totemy, - pierwsze rzeźby i budowle, - sztuka w kraju faraonów, - malowidła w grobowcach faraonów, - dla słońca i innych bogów – architektura świątyń, <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - scharakteryzować sztukę najdawniejszą, - wyjaśnić rolę sztuki dawnej oraz sztuki współczesnych plemion polinezyjskich czy murzyńskich, - zidentyfikować najbardziej znane malowidła skalne z grot Lascaux i Altamiry, - wymienić najważniejsze miejsca, w których odkryto malowidła skalne, - wyjaśnić, jaką funkcję pełniły i pełni maski oraz totemy, - scharakteryzować pierwsze zabytki architektury w epoce neolitu, - opisać sanktuarium Stonehenge, - określić charakter sztuki pradziejowej, - wykazać, w jaki sposób wierzenia wpływają na charakter sztuki, - wymienić rodzaje grobowców w starożytnym Egipcie i opisać ich wygląd, - opisać schemat przedstawienia postaci egipskiej w malarstwie i płaskorzeźbie, - wymienić kilka przykładów malowideł egipskich, - zidentyfikować wskazane przez nauczyciela malowidło jako egipskie (bez podawania miejsca, czasu powstania i opisu sceny), - zdefiniować terminy i pojęcia: menhir, dolmen, kromlech, megality, ochra, kolumna, baza, głowica, kanon, pylony, synteza, relief, polichromia. 	<p>Magia i rytuał – sztuka najdawniejsza:</p> <ul style="list-style-type: none"> - archeologia i jej znaczenie dla historii sztuki, - wkład najwybitniejszych archeologów w odkrywanie zabytków sztuki najdawniejszej, - wpływ wierzeń na charakter sztuki, - mitologia starożytnego Egiptu, - symboliczny charakter sztuki egipskiej <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określić czym zajmuje się archeologia, - wskazać przykłady wybitnych odkryć archeologicznych, - wymienić najważniejsze bóstwa egipskie, jak: Amon – Re., Ozyrys, Izyda, Horus, Ptah, Hathor oraz wskazać ich rolę w wierzeniach starożytnych Egipcjan. powiązać wygląd, charakter i wyposażenie grobowców z wierzeniami starożytnych Egipcjan, - opisać schemat typowej świątyni egipskiej (np. Horusa w Edfu lub Chonsu w Karnaku), - wyjaśnić, na czym polega symboliczny charakter sztuki egipskiej, 	<p>Magia i rytuał – sztuka najdawniejsza:</p> <p>METODY I TECHNIKI PRACY:</p> <ul style="list-style-type: none"> - praca z podręcznikiem, - praca w grupach (uczenie się we współpracy) – wyszukiwanie wiadomości z literatury i internetu na temat Stonehenge, - praca z podręcznikiem. - miniwykład na temat sztuki egipskiej z wykorzystaniem slajdów, - ćwiczenia sprawdzające wiadomości (w tym krzyżówka z podręcznika) - praca z tekstem źródłowym – mitologia Egiptu, - pisemne wypracowanie na temat związków sztuki egipskiej z wierzeniami, - rozpoznawanie malowideł egipskich w formie quizu z wykorzystaniem slajdów, - test sprawdzający.
<p>Między ludźmi a bogami – sztuka starożytnej Grecji i Rzymu</p>	<p>Między ludźmi a bogami – sztuka starożytnej Grecji i Rzymu</p> <ul style="list-style-type: none"> - wpływ wierzeń na 	<p>Między ludźmi a bogami – sztuka starożytnej Grecji i Rzymu:</p>

TREŚCI NAUCZANIA WRAZ Z KOMENTARZEM METODYCZNYM – CZĘŚĆ II

**Do realizacji w klasach:
3-6 Ogólnokształcących Szkół Sztuk Pięknych
1-4 Liceów Plastycznych**

MATERIAŁ NAUCZANIA		PROCEDURY OSIĄGANIA CELÓW
<i>POZIOM PODSTAWOWY</i>	<i>POZIOM ROZSZERZONY</i> Zawiera w całości poziom podstawowy oraz:	KOMENTARZ METODYCZNY DLA OBU POZIOMÓW
<p>Lekcje wstępne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - różne dziedziny sztuk plastycznych, - najważniejsze techniki artystyczne - pojęcie stylu na przykładach kilku wybranych dzieł z historii sztuki, - pojęcia: treść dzieła sztuki (tematyka i motywy ikonograficzne) oraz środki artystyczne (forma dzieła sztuki), - budowa dzieła sztuki: perspektywa i jej rodzaje, kolor, walor, faktura, kompozycja i jej rodzaje, dominanta kompozycyjna itp., - struktura dzieł sztuki rzeźbiarskiej, - struktura dzieł architektury, - wiadomości na temat najważniejszych kolekcji dzieł sztuki w Europie i w Polsce, <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnić pojęcia: ikonografia i środki artystyczne, - wymienić podstawowe wątki tematyczne (martwa natura, pejzaż i jego rodzaje, akt, portret i jego rodzaje, malarstwo religijne, historyczne, batalistyczne itp.) - wymienić i scharakteryzować podstawowe rodzaje perspektywy rozumianej jako iluzja przestrzeni, - zdefiniować pojęcia: kolor, walor, faktura, kompozycja, dominanta kompozycyjna itp., 	<p>Lekcje wstępne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - „sztuka” jako pojęcie niedefiniowalne - historyczne przemiany rozumienia pojęcia sztuka. - najbardziej znane motywy ikonograficzne w sztuce sakralnej od epoki średniowiecza, - atrybuty świętych, <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozróżnić różne rodzaje sztuki użytkowej, zgodnie z naturalnym, historycznym rozwojem tych sztuk, jak: rzemiosło artystyczne, wzornictwo przemysłowe, architektura wnętrz, grafika użytkowa itp. - wymienić najpopularniejsze w historii sztuki sakralnej wątki ikonograficzne, takie jak: ukrzyżowanie, Boże narodzenie, zmartwychwstanie, pieta, deesis, hodegetria, sacra conversazione, Pantokrator, Immaculata, - rozróżnić perspektywę rozumianą jako iluzję rzeczywistości od zwyczajowych w dawnych epokach konwencji widzenia (perspektywy rzędowej, perspektywy intencjonalnej, izokefalii itp), - rozpoznać świętych: Piotra, Pawła, Krzysztofa, Barbarę, Katarzynę, Marię Magdalenę, Jana Ewangelistę i Jana Chrzciciela) po zwyczajowych sposobach przedstawiania i atrybutach, - wymienić mniej popularne muzea i kolekcje dzieł sztuki na świecie i w Polsce, - rozpoznać techniki malarskie i graficzne z uwzględnieniem specyfiki poszczególnych technik 	<p>Lekcje wstępne:</p> <p>METODY I TECHNIKI PRACY:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozmowa nauczająca na temat dyscyplin artystycznych (dialog sokratejski), - - ćwiczenia z zakresu analizy ikonograficznej i formalnej najbardziej reprezentatywnych dzieł, w tym rozpoznawanie najważniejszych motywów ikonograficznych - - ćwiczenia w rozpoznawaniu technik malarskich i graficznych z wykorzystaniem idei uczenia się we współpracy

<ul style="list-style-type: none"> - wymienić następujące kolekcje dzieł sztuki w Europie i w Polsce: Luwr, Museum d'Orsay, Uffizi, Muzea Watykańskie, British Museum, Galerie: National i Tate w Londynie, Muzeum Narodowe w Berlinie, Muzeum Pergamonu w Berlinie, Galeria Trietiaowska, Ermitaż, Muzea Narodowe w Warszawie, Poznaniu, Krakowie, Gdańsku, Wrocławiu, Muzeum Sztuki w Łodzi, CSW, Galerię „Zachęta”, - rozpoznać podstawowe techniki malarskie i graficzne. 	<p>metalowych.</p>	
<p>Sztuka ery prehistorycznej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - chronologia pradziejów, - sztuka okresu paleolitu: drobna rzeźba, malarstwo jaskiniowe, - sztuka okresu mezolitu i neolitu - początki osadnictwa, architektura megalityczna: menhiry, dolmeny i kromlechy, Stonehenge, jako najlepiej zachowany kromlech, <p>Sztuka starożytnego Egiptu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - chronologia i wpływ warunków geograficznych i społecznych na rozwój sztuki egipskiej, rola mitologii, - odkrycia archeologiczne na terenie Egiptu, udział polskich archeologów w odkrywaniu zabytków starożytnego Egiptu i ratowaniu ich przed zagładą, architektura sepulkralna i sakralna w Egipcie w okresie Starożytności, Średniego i Nowego Państwa; geneza piramidy i inne formy pochówku; okręgi sepulkralne w Sakkara, Dahszur, Gizie, Dolinie Królów; typy świątyń egipskich na przykładach Chonsu w Karnaku, Horusa w Edfu, Hatszepsut w Deir el-Bahari, Ramzesa II i Nefertari w Abu Simbel oraz świątyń w Luksorze, - rzeźba i malarstwo: wpływ statusu społecznego na charakter przedstawienia, kompozycyjne i kolorystyczne kanony postaci 	<p>Sztuka ery prehistorycznej i starożytnej Mezopotamii:</p> <p>Pradzieje:</p> <ul style="list-style-type: none"> - malarstwo jaskiniowe neolityczne, przedmioty codziennego użytku, - sztuka pradziejowa na ziemiach polskich, <p>Starożytna Mezopotamia:</p> <ul style="list-style-type: none"> - chronologia dziejów, zasięg terytorialny, uwarunkowania naturalne i ludy zamieszkujące tereny Mezopotamii, - sztuka sumeryjska: płaskorzeźba i rzeźba pełnoplastyczna, budownictwo sakralne zwłaszcza ziguraty, - sztuka akadyjska – płaskorzeźba i rzeźba, - sztuka Asyryjczyków – rozwój miast na przykładzie Niniwy, płaskorzeźba i rzeźba asyryjska, - sztuka staro i nowobabilońska: stela Hammurabiego, miasto Babilon i jego budowle, <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawić przybliżoną (uśrednioną dla różnych kultur) chronologię sztuki pradziejowej, - omówić rozwój malarstwa jaskiniowego i drobnej rzeźby mentalnej w epoce paleolitu, - wskazać, w jaki sposób warunki życia i wierzenia w epokach: mezolitu i neolitu wpływały na charakter sztuki pradziejowej, - wymienić formy architektury megalitycznej, - zdefiniować pojęcia: megality, menhiry, dolmeny, kromlechy, - omówić sztukę pradziejową na ziemiach polskich, - scharakteryzować na wybranych 	<p>Sztuka ery prehistorycznej, starożytnej Mezopotamii i Egiptu</p> <p>METODY I TECHNIKI PRACY:</p> <ul style="list-style-type: none"> - miniwykład na temat sztuki pradziejowej z demonstracją przykładów dzieł, - ćwiczenia w rozpoznawaniu obiektów, - analiza indywidualna formy i treści dzieł sztuki z kanonu podstawowego, - miniwykład na temat sztuki starożytnej Mezopotamii ze slajdami, - film o starożytnej Mezopotamii z cyklu <i>Zaginione Cywilizacje</i> - test sprawdzający z zakresu sztuki pradziejowej i starożytnej Mezopotamii, - rozmowa nauczająca na temat warunków rozwoju sztuki w starożytnym Egipcie, - wykład na temat sztuki egipskiej w

<p>ludzkiej; stosunek do natury; synteza i symbolizm w plastyce egipskiej; rewolucja religijna i kulturalna czasów Echnatona.</p> <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazać, w jaki sposób na charakter sztuki egipskiej wpłynęły uwarunkowania kulturowe i religijne, - określić, w jaki sposób polscy archeolodzy uczestniczyli w odkrywaniu i ratowaniu przed zagładą zabytków starożytnego Egiptu, - przedstawić genezę i rozwój architektury sepulkralnej w starożytnym Egipcie, - wyjaśnić pojęcie kanonu w sztuce egipskiej, - zdefiniować terminy i pojęcia: mastaba, piramida, kanon, architektura sakralna, architektura sepulkralna, kolumna, filar, sfinks, pylony, dziedziniec, komora, sarkofag, - określić charakter sztuki egipskiej, - rozpoznawać wybrane dzieła sztuki egipskiej. 	<p>przykładach kulturę starożytnej Mezopotamii w jej różnych przejawach kulturowych (kultura sumeryjska, asyryjska, staro i nowobabilońska,</p> <ul style="list-style-type: none"> - omówić rozwój miast na przykładzie Niniwy i Babilonu, - zanalizować pod względem formy następujące dzieła: kromlech Stonehenge oraz Babilon jako zabudowę urbanistyczną, - napisać rozprawkę na temat funkcji sztuki najdawniejszej. 	<p>poszczególnych okresach z wykorzystaniem slajdów,</p> <ul style="list-style-type: none"> - test sprawdzający z zakresu sztuki starożytnego Egiptu.
<p>Starożytna Grecja i Rzym Starożytna Grecja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ramy czasowe poszczególnych okresów w sztuce greckiej, - warunki rozwoju sztuki greckiej, poglądy estetyczne starożytnych Greków, wpływ wierzeń na rozwój sztuki, - architektura grecka: wygląd świątyni greckiej, budowle greckie o innym charakterze, style w sztuce greckiej, zabudowa Akropolu - rzeźba grecka: rzeźba okresu archaicznego (kanon rzeźby archaicznej, drobne figurki z terakoty i drewna, kora i kuros, przykłady zachowanych rzeźb, - rzeźba okresu klasycznego (obserwacja natury i idealizacja, kanony matematyczne Polikleta i Lizypa, kunszt techniczny Fidiasza), - rzeźba okresu hellenistycznego 	<p>Kultura Morza Egejskiego, starożytna Grecja, Rzym, sztuka wczesnochrześcijańska Kultura Morza Egejskiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ramy czasowe i zasięg terytorialny; odkrycia archeologiczne, - sztuka Cyklad (idole), - sztuka kretańska: pałace w Knossos i Fajstos, malarstwo freskowe, rzeźba ceramiczna, - sztuka mykeńska a kretańska - inny charakter architektury, megaron, grób Agamemnona. <p>Starożytna Grecja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - motywy spotykane w sztuce greckiej, atrybuty najważniejszych bóstw, - geneza świątyni greckiej, - typy świątyń greckich - teatr grecki na przykładzie Epidauros, - świątynie okresu archaicznego; nowe typy budowli w okresie hellenistycznym; rozwój miast na przykładzie Pergamonu i Aleksandrii, - geneza aktu kobiecego od 	<p>Kultura Morza Egejskiego, starożytna Grecja, Rzym, sztuka wczesnochrześcijańska</p> <p>METODY I TECHNIKI PRACY:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykład na temat sztuki basenu Morza Egejskiego z wykorzystaniem slajdów, - rozmowa nauczająca na temat warunków rozwoju sztuki greckiej oraz Greckich wierzeń, - praca w grupach z tekstem źródłowym dotyczącym estetyki greckiej, - nauczanie pojęć związanych z architekturą grecką,

<p>(kompozycje wielofiguralne i układy piramidalne,</p> <ul style="list-style-type: none"> - greckie malarstwo wazowe (style geometryczny, czarnofigurowy i czerwonofigurowy), malarstwo ściennie i tablicowe w okresie klasycznym i hellenistycznym na przykładach kopii rzymskich, <p>Starożytny Rzym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ramy czasowe i zasięg terytorialny, - zagadnienia urbanistyczne; rozwój miast rzymskich, - architektura rzymska: konstrukcja (łuk, kopia), forma, materiały; budowle inżynierskie (mosty i akwedukty), budowle użyteczności publicznej (amfiteatry, teatry, cyrki, termy); formy świątyni i grobowców rzymskich, architektura pomnikowa (łuki triumfalne i kolumny); typ domu rzymskiego bogatego patrycjusza, - rzeźba rzymska (kontynuacja rzeźby greckiej, rzeźba statuaryczna, weryzm portretowy, styl kontynuacyjnej narracji w płaskorzeźbie, pomnik konny na przykładzie posągu Marka Aureliusza), - malarstwo ściennie, portrety fajumskie, mozaika rzymska na przykładzie Pompejów, technika enkaustyczna. <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określić ramy czasowe poszczególnych okresów w kulturze greckiej (archaicznego, klasycznego i hellenistycznego), - wskazać, w jaki sposób na charakter sztuki greckiej wpłynęły uwarunkowania kulturowe i religijne, - omówić wygląd przykładowej świątyni greckiej, - wymienić i omówić architektoniczne porządki greckie, - zdefiniować terminy i pojęcia: kapitel, baza, trzon, półkolumna, woluta, gzyms, fryz, tryglicyf, metopa, architrav, fronton, tympanon, - wymienić i omówić budowle akropolu ateńskiego, 	<p>techniki „mokrej szaty” do Afrodyty z Knidos Praksytelesa, pathos w rzeźbie hellenistycznej, rzeźba alegoryczna, dziecko w rzeźbie hellenistycznej,</p> <p>Starożytny Rzym:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sztuka Etrusków (architektura sakralna i sepulkralna, rzeźba, malarstwo ściennie oraz rzemiosło artystyczne), - różne rodzaje świątyni rzymskich (Panteon czas powstania i jego rola, świątynia Westy w Tivoli, świątynia w Nemeusis); grobowce (np. Mauzoleum Cecylli Metelli, kolumbaria, mauzoleum Hadriana), domy w starożytnym Rzymie od kamienic czynszowych poprzez wille miejskie i podmiejskie do rezydencji cesarskich, - cztery style malarstwa pompejańskiego; technika enkaustyczna i przykłady jej zastosowania. <p>Sztuka Wczesnochrześcijańska:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ramy czasowe, zasięg terytorialny, ośrodki, w których rozwijała się sztuka pierwszych chrześcijan, - ideowa funkcja sztuki wczesnochrześcijańskiej, - rola dziedzictwa antycznego w sztuce wczesnochrześcijańskiej, - malarstwo katakumbowe (ikonografia i środki formalne, symbolika w malarstwie wczesnochrześcijańskim); znaczenie malarstwa wczesnochrześcijańskiego w rozwoju sztuki średniowiecznej i nowożytnej Europy, - rzeźba Dobry Pasterz i płaskorzeźba sarkofagowa, - bazylika – geneza i rozwój na wybranych przykładach (Bazylika św. Piotra, bazylika św. Pawła, Santa Maria Maggiore); mauzolea, martyria i memoria (omówienie planów budowli i ich konstrukcji na wybranych przykładach, np. Mauzoleum Konstancji) <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określić ramy czasowe i zasięg terytorialny sztuki Cyklad, - przedstawić wyniki odkryć archeologicznych z kręgu Morza Egejskiego, - scharakteryzować sztukę Cyklad na przykładzie idoli, - omówić sztukę kreteńską na przykładzie pałaców w Knossos i Fajstos, malarstwa freskowego, 	<ul style="list-style-type: none"> - miniwykład na temat sztuki okresu archaicznego i architektury okresu klasycznego z wykorzystaniem slajdów, - miniwykład na temat rozwoju rzeźby w poszczególnych okresach z wykorzystaniem slajdów, - wybrane techniki dramy w celu powtórzenia wiadomości o greckiej rzeźbie, analiza formy i treści wybranych dzieł z kanonu podstawowego, test sprawdzający wiadomości z zakresu sztuki greckiej z podziałem na poziomy: podstawowy i rozszerzony, - wykład na temat sztuki Etrusków z wykorzystaniem slajdów, - rozmowa nauczająca na temat warunków rozwoju sztuki rzymskiej i wierzeń Rzymian, - wykład na temat architektury rzymskiej z wykorzystaniem slajdów, - praca z tekstem źródłowym dotyczącym estetyki rzymskiej (głównie teksty Witruwiusza), - film z cyklu <i>Zaginione cywilizacje</i> z dotyczący kultury rzymskiej, - wykład na temat
---	--	--

<ul style="list-style-type: none"> - przedstawić przemiany i rozwój w rzeźbie greckiej w okresach: archaicznym klasycznym i hellenistycznym, - wymienić i omówić cztery style malarstwa wazowego, - rozpoznawać najważniejsze dzieła sztuki greckiej i rzymskiej. - określić ramy czasowe poszczególnych okresów w kulturze rzymskiej (epoka królów, wczesna i późna republika oraz okres cesarstwa), a także określić zasięg terytorialny sztuki rzymskiej, - opisać, jak rozwijało się rzymskie miasto na przykładzie Rzymu, - na dowolnych przykładach opisać nowe rozwiązania techniczne w sztuce rzymskiej, - wymienić typy budowli rzymskich ze względu na ich funkcje, - opisać formy świątyń i grobowców rzymskich, - opisać typ rzymskiej willi z wewnętrznym atrium, - wymienić techniki malarskie stosowane w starożytnym Rzymie, - scharakteryzować malarstwo ściennie i portretowe w starożytnym Rzymie, - omówić typy rzeźby w starożytnym Rzymie ze szczególnym uwzględnieniem portretu cesarskiego oraz płaskorzeźb przedstawiających triumfy władców, - zdefiniować pojęcia: weryzm portretowy, styl kontynuacyjnej narracji, kolumna toskańska, kolumna kompozytowa, akwedukt, termy, perystyl, atrium, impluvium, compluvium, amfiteatr, - rozpoznawać najważniejsze dzieła sztuki rzymskiej. 	<ul style="list-style-type: none"> rzeźby ceramicznej, - scharakteryzować sztukę mykeńska na podstawie megaronu i grobu Agamemnona. - wymienić najczęściej spotykane typy przedstawień oraz atrybuty bogów greckich, - omówić typy świątyń greckich, - zdefiniować terminy i pojęcia: echinus, abakus, krepidoma, stylobat, orchestra, buleuterion, stoa, akroteriony, perypteros, dipteros, tetrastylos, heksastylos, oktostylos, dekastylos, - przedstawić genezę aktu kobiecego od techniki mokrej szaty do Afrodyty z Knidos, - rozpoznawać i nazywać typ świątyń greckich, - scharakteryzować na dowolnych przykładach sztukę Etrusków (architektura sakralna i sepulkralna, rzeźba, malarstwo ściennie oraz rzemiosło artystyczne), - rozpoznać najważniejsze dzieła kultury etruskiej, - omówić różne typy domów w starożytnym Rzymie od kamienic poprzez wille miejskie i podmiejskie do rezydencji cesarskich, - omówić cztery style malarstwa pompejańskiego, - wyjaśnić na czym polega technika enkaustyczna i podać przykłady jej zastosowania sztuce rzymskiej, - zanalizować wskazane przez nauczyciela dzieła sztuki starożytnego Rzymu, - przedstawić chronologię i zasięg terytorialny sztuki wczesnochrześcijańskiej, - opisać ideowe funkcje sztuki wczesnochrześcijańskiej, - dostrzegać rolę dziedzictwa antycznego w sztuce wczesnochrześcijańskiej, - wyjaśnić podstawowe symbole w malarstwie wczesnochrześcijańskim oraz znaczenie malarstwa wczesnochrześcijańskiego dla rozwoju sztuki średniowiecznej i nowożytnej Europy, - omówić budowę bazyliki wczesnochrześcijańskiej na podstawie rekonstrukcji i planu bazyliki św. Piotra w Rzymie 	<ul style="list-style-type: none"> rzeźby rzymskiej z wykorzystaniem slajdów, - wykład na temat malarstwa rzymskiego z wykorzystaniem slajdów, - wybrane techniki dramy w celu powtórzenia wiadomości i rzymskiej rzeźbie, - analiza formy i treści dzieł sztuki rzymskiej z kanonu podstawowego, - rozmowa nauczająca na temat warunków rozwoju sztuki wczesnochrześcijańskiej, - wykład na temat sztuki wczesnochrześcijańskiej z wykorzystaniem slajdów, - analiza porównawcza bazyliki rzymskiej i bazyliki wczesnochrześcijańskiej, - test pomiarowy z podziałem na poziomy: podstawowy i rozszerzający.
--	---	---

<p>Sztuka bizantyjska i sztuka romańska</p> <p>Sztuka bizantyjska i bizantyzująca:</p> <ul style="list-style-type: none"> - periodyzacja i zasięg terytorialny; wpływ kościoła i dworu cesarskiego na ikonografię i formę w sztuce bizantyjskiej, - wpływ sztuki wschodniej i zachodniej na kształtowanie się stylu bizantyjskiego, - architektura (materiał, konstrukcja i forma na przykładach kościołów: Hagia Sophia w Konstantynopolu, San Vitale, San Apollinare Nuovo oraz San Apollinare in Classe w Rawennie), - ikona i jej ewolucja w wiekach późniejszych, - wpływ sztuki bizantyjskiej na sztukę średniowieczną Europy Zachodniej. <p>Sztuka romańska w Europie Zachodniej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - chronologia, zasięg terytorialny, tło historyczne, społeczne, religijne i kulturowe wczesnego średniowiecza, - architektura romańska w Europie Zachodniej; konstrukcja i forma budowli, uniwersalizm i regionalizm w architekturze na przykładach budowli Francja: opactwo w Cluny, kościoły w Conques, Tuluzie, Vézelay, Anglia: kaplica w White Tower, kościoły w Norwich, Durham, Włochy: Piza, Parma, Modena, Hiszpania: Santiago de Compostella, Niemcy: opactwo św. Michała w Hildesheim, kościoły nadreńskie, - rzeźba i jej formy; prawo rami; zakres ikonograficzny najwybitniejszych dzieł z Europy Zachodniej (np. portale w Arles, Vézelay, Autun, portal i kolumny w Moissac, krużganki Santo Domingo de Silos k. Burgos), - rzemiosło artystyczne i jego rozwój (złotnictwo, emalierstwo, tkanina z Bayeux), - funkcja sztuki romańskiej (biblia pauperum), <p>Sztuka przedromańska i romańska w Polsce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - chrzest Polski i jego znaczenie dla rozwoju sztuki 	<p>Sztuka bizantyjska, sztuka islamu, sztuka wczesnego średniowiecza, sztuka przedromańska i romańska</p> <p>Sztuka bizantyjska i bizantyzująca:</p> <ul style="list-style-type: none"> - cerkiew jako nowy typ świątyni w krajach bałkańskich i na Rusi, - mozaika bizantyjska (analiza ikonograficzna i formalna na przykładzie kościołów w Rawennie); malowidła monumentalne, - wpływ sztuki bizantyjskiej na sztukę współczesną (Jerzy Nowosielski). <p>Sztuka islamu.</p> <ul style="list-style-type: none"> - chronologia dziejów; warunki rozwoju sztuki muzułmańskiej oraz wpływ religii na jej formę, - architektura sakralna (meczety, ich typy i formy w zależności od miejsca powstania i wpływu kultury lokalnej); architektura pałacowa (na przykładzie Alhambry w Grenadzie i Alkazaru w Sewilli), - ornamentyka (na przykładzie budowli Konstantynopola, architektury sepulkralnej w Samarkandzie, pałaców w Grenadzie i Sewilli) <p>Sztuka wczesnego średniowiecza:</p> <ul style="list-style-type: none"> - geneza sztuki wczesnego średniowiecza, - okres wędrówki ludów i tworzenie się poantycznej cywilizacji, - miniatura iroszkocka (ornament plecionkowy i zoomorficzny), - sztuka ottońska <p>Sztuka przedromańska w Europie Zachodniej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - chronologia i zasięg terytorialny, - sztuka romańska jako wyraz kultury chrześcijańskiej, - sztuka za panowania Karola Wielkiego, wpływ sztuki wczesnochrześcijańskiej i bizantyjskiej, <p>Sztuka romańska w Europie Zachodniej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - spór opata Sugeriusza i św. Bernarda z Clairvaux o miejsce i rolę sztuki sakralnej, <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - omówić architekturę cerkiewną na wybranych przykładach, - przeprowadzić analizę formy i treści bizantyjskiej mozaiki w 	<p>Sztuka bizantyjska, sztuka islamu, sztuka wczesnego średniowiecza, sztuka przedromańska i romańska</p> <p>METODY I TECHNIKI PRACY</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozmowa nauczająca na temat warunków rozwoju sztuki bizantyjskiej, - wykład na temat sztuki bizantyjskiej z wykorzystaniem slajdów, - praca w grupach z tekstem źródłowym z zakresu estetyki bizantyjskiej, - ćwiczenia z zakresu analizy ikonograficznej i formalnej wybranych dzieł sztuki bizantyjskiej z kanonu podstawowego, - rozmowa nauczająca na temat warunków rozwoju sztuki islamu, - miniwykład na temat sztuki islamu z wykorzystaniem slajdów, - miniwykład na temat sztuki wczesnego średniowiecza, z wykorzystaniem slajdów, - nauczanie pojęć, - wykład na temat sztuki romańskiej w Europie Zachodniej z wykorzystaniem slajdów, - analiza formy i treści wybranych dzieł sztuki romańskiej, - wykład na temat sztuki przedromańskiej i romańskiej w Polsce z
---	---	---

<p>Sztuka gotycka w Europie Zachodniej i w Polsce</p> <p>Sztuka gotycka w Europie Zachodniej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - zasięg terytorialny i czasowy, geneza stylu, warunki historyczne, społeczne i ideowe, - narodziny stylu gotyckiego (Saint Denis i opat Sugeriusz), - architektura sakralna, jej konstrukcja i forma (na przykładzie katedr francuskich: Saint Denis, Notre Dame w Paryżu, Noyon, Chartres, Amiens, Reims, Tours i Beauvais; katedr angielskich: w Lincoln, Salisbury, Canterbury i Wells; kościołów włoskich: w Mediolanie, Sienie, Florencji, i Asyżu; kościołów niemieckich: w Kolonii, Norymberdze, Strasburgu i Fryburgu); gotyckie miasta, kamienice i ratusze (wybrane przekłady), - rzeźba architektoniczna, nagrobna i wolnostojąca na wybranych przykładach z Francji, Hiszpanii, Niemiec, Anglii i Włoch; przemiany formy w rzeźbie (style: miękki i łamany), - malarstwo ścienne, miniaturowe, tablicowe i witrażowe na wybranych przykładach, - styl międzynarodowy i realizm późnogotycki. <p>Sztuka gotycka w Polsce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - czas trwania, tło historyczne i społeczne, - architektura sakralna i jej cechy charakterystyczne dla budownictwa lokalnego w Polsce (kościół halowy i bazylikowe w północnej Polsce, system filarowo-skarpowy w Polsce południowej); omówienie konstrukcji i formy na wybranych przykładach (katedra wawelska, kościoły: Franciszkanów, Mariacki i Dominikanów w Krakowie, katedra i kościół św. Krzyża we Wrocławiu, kościoły śląskie, katedry w Gnieźnie i Poznaniu, kolegiata w Wiślicy, kościoły toruńskie, kościół w Ornecie, katedra we Fromborku, kościół 	<p>Sztuka gotycka w Europie Zachodniej i w Polsce, sztuka pomiędzy gotykiem a renesansem</p> <p>Sztuka gotycka w Europie Zachodniej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozwój uniwersytetów, gotyckie miasta i zamki na terenie Europy, - gotyckie ołtarze w Europie Zachodniej i w Polsce, - symbolika koloru w sztuce gotyckiej, - święci i ich atrybuty w sztuce średniowiecznej Europy Zachodniej (przypominanie wiadomości z pierwszych lekcji na temat motywów ikonograficznych). <p>Sztuka gotycka w Polsce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozwój miast, wybrane zagadnienia społeczne i polityczne, - rzeźba architektoniczna na przykładzie zachowanych tympanonów i łuków archiwolt, - rzeźba wolnostojąca drewniana i kamienna (styl Pięknych Madonn, Piety i krucyfiksy ołtarzowe); ołtarz mariacki Wita Stwosza; rzeźba sepulkralna na przykładzie grobowców królewskich w katedrze wawelskiej, - malarstwo ścienne i tablicowe na wybranych przykładach (w tym szkoła sądecka), wpływ malarstwa obcego, malarstwo witrażowe na wybranych przykładach, - rzemiosło artystyczne. <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisać, jak rozwijały się miasta gotyckie, - wymienić i krótko scharakteryzować przykłady gotyckich budowli świeckich, - omówić symbolikę koloru w sztuce gotyckiej, - scharakteryzować rozwój rzeźby architektonicznej i wolnostojącej w Polsce, - dokonać analizy porównawczej wybranych par dzieł sztuki romańskiej i gotyckiej (malarstwa, rzeźby i architektury), - przeprowadzić analizę każdego wskazanego dzieła sztuki średniowiecznej, 	<p>Sztuka gotycka w Europie Zachodniej i w Polsce, sztuka pomiędzy gotykiem a renesansem</p> <p>METODY I TECHNIKI PRACY:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozmowa nauczająca na temat warunków rozwoju sztuki gotyckiej, - wyjaśnianie pojęć związanych z architekturą gotycką oraz omówienie przykładowego kościoła gotyckiego, - praca w grupach z tekstem źródłowym z zakresu estetyki epoki gotyku, - wykład na temat architektury gotyckiej w poszczególnych krajach z wykorzystaniem slajdów, - analiz tekstów z opracowań naukowych dotyczących symboliki koloru w epoce średniowiecza (na podstawie <i>Historii koloru</i> Marii Rzepińskiej) z wykorzystaniem idei uczenia się we współpracy. - analiza ikonograficzna i formalna wybranych dzieł sztuki gotyckiej, - rozmowa nauczająca na temat warunków rozwoju polskiej sztuki gotyckiej i jej cech (z wykorzystaniem ilustracji), - rozprawka na temat perspektywy i jej rodzajów od starożytności do
--	---	---

<ul style="list-style-type: none"> - główne ośrodki sztuki renesansowej; Florencja w XV wieku jako kolebka renesansu, - architektura w XV wieku (forma, konstrukcja i dekoracja architektoniczna), ewolucja architektury na przykładzie projektów Filippa Brunelleschiego, Michelozza, Leona Battisty Albertiego, Donata Bramantego, Rafaela Santi, Michała Anioła i Andrei Palladia, - rzeźba renesansowa (na przykładach dzieł Ghibertiego, Jacopa Sansovino, Donatella, Andrei del Verocchia oraz Michała Anioła), - malarstwo wczesnego renesansu (na przykładach dzieł Masaccia, Paola Ucella, Fra Angelica, Fra Filippa Lippiego oraz Andrei Mantegna), malarstwo Sandra Botticellego i Leonarda da Vinci, malowidła rzymskie dojrzałego renesansu (dzieła Rafaela Santi, Michała Anioła), malarstwo weneckich kolorystów XVI wieku (Tycjan, Paola Veronesego, Giorgione i Tintoretta). <p>Sztuka renesansowa w Niemczech i w Niderlandach:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rola Dürera w rozwoju sztuki niemieckiej, - malarstwo niderlandzkie (Jan van Eyck, Hieronim Bosch, Peter Bruegel, Rogier van der Weyden, Hans Memling). <p>Renesans w Polsce</p> <ul style="list-style-type: none"> - warunki rozwoju sztuki, mecenat artystyczny Jagiellonów, - główne ośrodki sztuki renesansowej, synkretyzm stylowy (wpływy włoskie, francuskie i niderlandzkie), - renesans na Wawelu (dzieła Franciszka Florentczyka, Bartolomea Berecciego, Benedykta z Sandomierza), - charakterystyka architektury świeckiej (sukiennice krakowskie, ratusz w Poznaniu, zabudowa Zamościa, kamienice w Kazimierzu Dolnym i Jarosławiu); renesansowe zamki w Polsce, architektura sakralna (renesans lubelski), 	<ul style="list-style-type: none"> - Stary i Nowy Testament oraz żywoty świętych w malarstwie i rzeźbie renesansu – nowy sposób przedstawiania sztuki religijnej. <p>Manieryzm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - klasycyzm i nieklasycyzm na przykładach wybranych dzieł Rafaela Santi i Michała Anioła, - znaczenie terminu manieryzm; czas trwania i zasięg terytorialny, ogólna charakterystyka kierunku i jego cechy, - architektura manierystyczna we Włoszech na wybranych przykładach (np. dzieł Michała Anioła i Andrei Palladia), - rzeźba manierystyczna na przykładzie dzieł Michała Anioła i Giovanni da Bologna, - manierystyczne malarstwo we Włoszech (Parmigiannino, Rosso Fiorentino, Pontormo, Tintoretto). <p>Sztuka XV i XVI wieku w Niderlandach</p> <ul style="list-style-type: none"> - architektura manierystyczna w Niderlandach, <p>Sztuka renesansowa i manierystyczna w innych krajach</p> <ul style="list-style-type: none"> - twórczość Domenica Theotokopulosa (El Greca), - architektura rezydencjonalna w XVI-wiecznej Francji (zamki w dolinie Loary), - malarstwo i grafika w dziełach artystów niemieckich (Lucasa Cranacha, Altdorfera i Hansa Holbeina), - szkoła z Fontainebleau, <p>Sztuka renesansowa i manierystyczna w Polsce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - malarstwo tablicowe i miniatury na przykładach Ołtarza Bodzentyńskiego oraz Kodeksu Baltazara Behema, - architektura manierystyczna w Krakowie (kaplice Zbaraskich i Myszkowskich w kościele Dominikanów), Kaplica Boimów we Lwowie, - manierystyczne zamki (Krasieczyn Krasickich i Krzyżtopór Ossolińskich), - architektura manierystyczna w Gdańsku. <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wskazać wpływ Giotta di Bondone i malarzy trecenta na rozwój malarstwa renesansowego, 	<ul style="list-style-type: none"> - terminu renesans, - miniwykład na temat filozofii neoplatonickiej, - wspólna analiza tekstów źródłowych dotyczących filozofii neoplatonickiej i estetyki renesansu. - nauczanie pojęć związanych z architekturą renesansową oraz omówienie przykładowego pałacu i kościoła renesansowego, - wykład na temat architektury renesansowej we Włoszech z wykorzystaniem slajdów, - referaty uczniów dotyczące następujących zagadnień: 1. Człowiek i jego świat w sztuce religijnej renesansu (na podstawie książki J. Pasierba), 2. Życie i twórczość Leonarda da Vinci, 3. Życie i twórczość Michała Anioła, 4. Życie i twórczość Rafaela, 5. Życie i twórczość Tycjana, - analiza ikonograficzna i formalna wybranych dzieł sztuki renesansu włoskiego, - wypracowanie pisemne na temat klasycyzmu i nieklasycyzmu w sztuce włoskiego renesansu, - wykład na temat sztuki renesansowej w Niemczech i
--	---	--

<ul style="list-style-type: none"> - rzeźba sepulkralna Berrecciego, Santiago Gucciego i Jana Michałowicza z Urzędowa, - portret . <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określić warunki rozwoju, czas trwania i zasięg terytorialny sztuki renesansowej, - opisać etapy rozwoju stylu renesansowego w architekturze na przykładach konkretnych dzieł, - omówić wygląd renesansowego pałacu i kościoła, - porównać kościoły gotyckie z renesansowymi, - omówić twórczość najwybitniejszych rzeźbiarzy epoki, - zdefiniować terminy i pojęcia oraz rozpoznać na ilustracjach: sklepienie kolebkowe z lunetami, boniowanie, rustykę, pilastry w poszczególnych stylach, gzymsy dzielące i gzyms wieńczący, kasetony, perspektywa linearna, powietrzna i malarska, - omówić ewolucję malarstwa renesansowego od protorenesansu do weneckich kolorystów, - przedstawić warunki rozwoju i czas trwania renesansu w Polsce, - opisać, jak rozwijał się renesans w Polsce, - rozpoznać najważniejsze dzieła sztuki renesansowej - przeprowadzić analizę treści i formy omawianych na lekcji dzieł. 	<ul style="list-style-type: none"> - opisać niektóre wątki ikonograficzne w malarstwie i rzeźbie renesansu (mitologia, biblia, człowiek i jego świat), - przedstawić założenia filozofii neoplatonickiej, - określić charakter i czas trwania manieryzmu, - scharakteryzować malarstwo XV i XVI wieku w Niderlandach, - wyjaśnić termin manieryzm i wskazać cechy stylu w malarstwie, rzeźbie i architekturze, - przeprowadzić analizę porównawczą wybranych dzieł renesansowych i manierystycznych, - rozpoznać ważniejsze dzieła sztuki renesansowej i manierystycznej, - przeprowadzić dokładną analizę treści i formy wskazanych dzieł (Agnola Bronzina – Zwycięstwo czasu nad miłością, Parmigianina – Madonna z długą szyją, El Greca – Pogrzeb hrabiego Orgaza, Giovanniego da Bologna – Porwanie Sabinek, Merkury). 	<p>Niderlandach z wykorzystaniem slajdów,</p> <ul style="list-style-type: none"> - analiza formy i treści wybranych dzieł malarzy niderlandzkich, - referaty na temat artystów niderlandzkich (Jan van Eyck, Hieronim Bosch, Pieter Brueghel), - rozmowa nauczająca na temat warunków rozwoju polskiej sztuki renesansowej, - analiza formy i treści wybranych dzieł polskiej sztuki renesansowej, - rozmowa nauczająca na temat cech manieryzmu, - wykład na temat sztuki manierystycznej we Włoszech, Francji i Niderlandach, - rozprawki dotyczące zagadnień przekrojowych, - analiza formy i treści wybranych dzieł sztuki manierystycznej z kanonu podstawowego, - test pomiarowy sprawdzający wiedzę z podziałem na poziomy: podstawowy i rozszerzony, - test ze znajomości materiału ilustracyjnego.
<p>Sztuka epoki baroku we Włoszech, Francji, Hiszpanii, Niemczech i w Polsce</p> <p>Barok we Włoszech</p> <ul style="list-style-type: none"> - geneza i zasięg czasowy stylu, wpływ kontreformacji na rozwój nowych form w sztuce, 	<p>Sztuka epoki baroku i rokoka we Włoszech, Francji, Hiszpanii, Niemczech i w Polsce</p> <p>Barok we Włoszech</p> <ul style="list-style-type: none"> - barok: styl, epoka czy kierunek – problemy z zakresu klasyfikacji, geneza nazwy stylu, - zagadnienia związane z 	<p>Sztuka epoki baroku we Włoszech, Francji, Hiszpanii, Niemczech i w Polsce</p> <p>METODY I TECHNIKI PRACY</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozmowa nauczająca na

<ul style="list-style-type: none"> - architektura (barok jezuicki na przykładzie Il Gesu, nowe formy w architekturze na przykładzie dzieł Carla Maderny, Francesca Borrominiego i Gianlorenza Berniniego, prace przy przebudowie Bazyliki św. Piotra), - malarstwo włoskie (Caravaggio i jego znaczenie dla malarstwa barokowego, malarstwo iluzjonistyczne (Andrea del Pozzo), - rzeźba (na przykładzie dzieł Berniniego), <p>Sztuka barokowa w Hiszpanii:</p> <ul style="list-style-type: none"> - malarstwo Velazqueza, <p>Sztuka epoki baroku we Francji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nurt klasycyzujący w architekturze (styl Ludwika XIV, przebudowa Wersalu, nowy typ ogrodu, - nurt stylu barokowego (na przykładzie dzieł François Mansarta), - malarstwo (portret oficjalny Hyacinthe Rigauda, malarstwo klasycyzujące Nicolasa Poussina i Claude Lorraina; nurt barokowy w twórczości Georga de La Tour oraz braci Le Nain), - rzeźba francuska (na przykładzie rzeźby ogrodowej i salonowej). <p>Barok na Północy Europy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - malarstwo flamandzkie (cechy charakterystyczne), życie i twórczość Piotra Pwała Rubensa, twórczość Antoniego van Dycka i Franza Halsa, martwa natura i pejzaż w malarstwie flamandzkim, - wpływ religii protestanckiej na kształtowanie się sztuki holenderskiej, - malarstwo holenderskie (cechy charakterystyczne), życie i twórczość Rembrandta van Rijn, twórczość Jana Vermeera van Delft, martwa natura i pejzaż w twórczości malarzy holenderskich. <p>Barok w krajach niemieckich:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sytuacja polityczna w krajach niemieckich w XVII i XVIII wieku, - działalność Fischera von Erlacha i Baltazara 	<ul style="list-style-type: none"> - niejednorodną estetyką baroku, historia budowy bazyliki św. Piotra od czasów Donata Bramantego do dekoracji wnętrza Gianlorenza Berniniego, - caravaggioniści włoscy (Orazio i Artemizja Gentileschi), malarstwo iluzjonistyczne od renesansowych fresków Annibala Caracciego w Palazzo Barberini do dzieł Andrea del Pozza, - Bernini i Algardi – dwa nurty w barokowej rzeźbie włoskiej. <p>Sztuka barokowa w Hiszpanii:</p> <ul style="list-style-type: none"> - churrigueryzm w architekturze hiszpańskiej, - rezydencje królewskie w epoce baroku, - twórczość Jose de Ribery oraz Murilla. <p>Sztuka epoki baroku we Francji:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rzeźba parku wersalskiego (Girardon) - Vaux-le-Vicomte nowym przykładem rezydencji francuskich, - narodziny pejzażu w twórczości Nicolasa Poussina i Claude Lorraina, <p>Barok na Północy Europy:</p> <ul style="list-style-type: none"> - symbolizm w malarstwie flamandzkim i holenderskim (konceptcja vanitas, znaczenie rekwizytów), - wpływ stylu życia na dzieła artystów flamandzkich i holenderskich, <p>Rokoko w Europie i w Polsce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - czas trwania oraz warunki społeczne i polityczne, - styl regencji i styl Ludwika XV, - ogólna charakterystyka architektury i wystroju wnętrz na wybranych przykładach, - malarstwo Honore Fragonarda, Antoine'a Watteau, Francoisa Bouchera we Francji, Thomasa Gainsborough w Anglii, Jana Piotra Norblina w Polsce. <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozróżnić znaczenia pojęcia baroku rozumianego jako styl, epoka i postawa, - odróżnić styl barokowy od klasycyzmu XVII-wiecznego, - scharakteryzować ogólnie trendy 	<p>temat sztuki epoki baroku i genezy nazwy,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wspólna analiza tekstów źródłowych dotyczących filozofii estetyki epoki baroku, - wyjaśnienie pojęć związanych z architekturą barokową, - analiza typowego dzieła architektury barokowej, - wykład na temat architektury barokowej we Włoszech z wykorzystaniem slajdów, - wykład na temat malarstwa i rzeźby włoskiego baroku z wykorzystaniem slajdów, - referaty uczniów dotyczące następujących zagadnień: 1. Malarstwo iluzjonistyczne w epoce baroku, 2. Życie i twórczość Caravaggia, 3. Życie i twórczość Berniniego, - analiza ikonograficzna i formalna wybranych dzieł sztuki baroku włoskiego, - wykład na temat sztuki czasów Ludwika XIV we Francji z wykorzystaniem slajdów, - referaty dotyczące następujących zagadnień: 1. Życie i twórczość Poussina, 2. Francuskie malarstwo pejzażowe, - rozprawki dotyczące zagadnień przekrojowych,
---	--	--

<p>Pöppelmana.</p> <p>Barok w Polsce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ramy czasowe, warunki rozwoju sztuki, - mecenat królewski, magnacki i kościelny, - architektura: styl jezuitki (w kościołach śś. Piotra i Pawła w Krakowie oraz kościoła Jezuitów w Lublinie); rezydencje królewskie i magnackie (np. Podhorce i Łańcut); barok w architekturze warszawskiej (np. Zamek Królewski, Zamek Ujazdowski, pałac w Wilanowie, kościoły warszawskie), nurt klasycyzujący w twórczości Tylmana z Gameren, - barokowe wnętrza (np. kościoła św. Anny w Krakowie), - sarmatyzm i orientalizacja smaku, - malarstwo: portret sarmacki, portret trumienny, dzieła Szulca, Strobla i Dolabelli, - rzeźba (ogólna charakterystyka). <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określić warunki rozwoju, czas trwania i zasięg terytorialny sztuki epoki baroku, - omówić architekturę sakralną baroku na przykładzie kościoła II Gesu oraz innych kościołów włoskich, - porównać wnętrza, fasadę i dekorację kościołów renesansowych i barokowych, - omówić architekturę rezydencjonalną baroku na przykładach pałaców francuskich, hiszpańskich i niemieckich, - przedstawić sytuację polityczną krajów niemieckich w XVII w. i omówić najważniejsze realizacje architektoniczne tych czasów, - wymienić etapy rozwoju stylu barokowego w Polsce, - na wybranych przykładach omówić polską architekturę, malarstwo i rzeźbę epoki baroku, - porównać architekturę epoki baroku w poszczególnych 	<p>w estetyce XVII wieku,</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawić historię powstania i przemian nowożytnej bazyliki św. Piotra począwszy od planu Bramantego, - na dowolnych przykładach omówić caravaggionizm, - ukazać etapy rozwoju i wymienić przedstawicieli nowożytnego malarstwa iluzjonistycznego (od fresków Mantegny w Camera dei Spozzi do frasków Andrea del Pozzo w San Ignazio w Rzymie), - na wybranych przykładach scharakteryzować termin churriqueryzm, - porównać twórczość rzeźbiarską Berniniego i Algardię, - omówić założenie Vaux-Le-Vicomte (jako przykładu nowej rezydencji francuskiej), - scharakteryzować rezydencje królewskie w Madrycie, Wersalu, Wiedniu,, - scharakteryzować malarstwo pejzażowe Poussina i Lorraina, - przedstawić koncepcję vanitatywną w twórczości malarzy epoki baroku, - scharakteryzować symbolizm w twórczości malarzy holenderskich i flamandzkich XVII i XVIII w., - wskazać, w jaki sposób styl życia i religia wpłynęła na twórczość malarzy holenderskich i flamandzkich, - omówić architekturę Warszawy czasów baroku i rokoka, - rozpoznać wybrane dzieła artystów tworzących w XVII wieku (spoza kanonu podstawowego), - Przeprowadzić zanalizę dzieł sztuki artystów XVII wieku (spoza kanonu podstawowego), zdefiniować pojęcia i rozpoznać następujące ornamenty: rocaille, kogucie grzebienie, - rozpoznać wybrane dzieła twórców czasów rokoka, - przeprowadzić analizę treści i formy wybranych dzieł czasów rokoka. 	<ul style="list-style-type: none"> - ćwiczenia z zakresu analizy formy i treści wybranych dzieł artystów epoki baroku, - wykład na temat sztuki hiszpańskiej epoki baroku, z wykorzystaniem slajdów, - referat na temat: życia i twórczość Velazqueza, - rozmowa nauczająca na temat warunków rozwoju sztuki holenderskiej i flamandzkiej XVII wieku, - wykład na temat malarstwa holenderskiego i flamandzkiego z wykorzystaniem slajdów, - referaty na następujące tematy: 1. Życie i twórczość Rembrandta, 2. Życie i twórczość Vermeera, 3. Życie i twórczość Rubensa, - wypracowania na tematy przekrojowe (pejzaż w malarstwie holenderskim i flamandzkim XVII wieku, martwa natura w twórczości malarzy holenderskich i flamandzkich, portret indywidualny i zbiorowy w twórczości malarzy holenderskich i flamandzkich XVII wieku), - analiza formy i treści wybranych dzieł sztuki flamandzkiej i holenderskiej XVII wieku, - miniwykład na temat sztuki
---	---	--

<p>krajach,</p> <ul style="list-style-type: none"> - scharakteryzować życie i twórczość wybitnych artystów epoki, jak: Caravaggio, Bernini, Borromini, Velazquez, Poussin, de la Tour, Rembrandt, Rubens, Vermeer, - zdefiniować terminy i pojęcia: iluzjonizm, maniera tenebresa, caravaggionizm, - rozpoznać najważniejsze dzieła sztuki barokowej, - przeprowadzić analizę treści i formy omawianych na lekcji dzieł. 		<p>baroku w krajach niemieckich,</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykład na temat sztuki baroku w Polsce (z wykorzystaniem slajdów, - wycieczka szlakiem barokowych zabytków okolicy, - analiza formy i treści wybranych dzieł sztuki baroku w Niemczech i w Polsce, - wykład na temat sztuki epoki rokoka w Europie, - analiza formy i treści wybranych dzieł sztuki epoki rokoka z kanonu podstawowego, - test pomiarowy sprawdzający wiedzę i umiejętności z podziałem na poziomy: podstawowy i rozszerzony, - test ze znajomości materiału ilustracyjnego - dzieł sztuki czasów baroku i rokoka.
<p>Sztuka neoklasycyzmu w Europie i w Polsce:</p> <p>Klasycyzm w Europie zachodniej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - geneza i czas trwania kierunku, - architektura: inspiracje antyczne, palladianizm i architektura angielska w 2 połowie XVIII i 1 połowie XIX w., ogrody angielskie; architektura francuska (fazy rozwoju); cechy stylu Ludwika XVI; działalność architektów okresu rewolucji; styl empire; neoklasycyzm w architekturze krajów niemieckich, - cechy stylu neoklasycznego w malarstwie, twórczość Davida, Ingesa i innych neoklasycystów, - rzeźba Canovy i 	<p>Sztuka neoklasycyzmu w Europie i w Polsce:</p> <p>Klasycyzm w Europie zachodniej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odkrycia archeologiczne i ich wpływ na sztukę, - nowe teorie estetyczne, - rozwój muzealnictwa i historii sztuki, - zainteresowanie estetyką antyczną, - współistnienie neoklasycyzmu i romantyzmu - główne założenia filozoficzne oświecenia, - rozwój miast w pierwszej połowie XIX wieku, <p>Styl stanisławowski i neoklasycyzm w Polsce.</p> <ul style="list-style-type: none"> - styl Stanisława Augusta Poniatowskiego (budowle parku Łazienkowski i ich twórcy), - działalność Dominika Merliniego, 	<p>Sztuka neoklasycyzmu w Europie i w Polsce:</p> <p>METODY I TECHNIKI PRACY:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozmowa nauczająca na temat warunków rozwoju sztuki neoklasycyzmu i jej źródeł inspiracji, - analiza tekstów źródłowych dotyczących filozofii i estetyki XVIII wieku, - wykład na temat architektury neoklasycyzmu w Europie Zachodniej, z wykorzystaniem

<p>Thorvaldsena.</p> <p>Styl stanisławowski i neoklasycyzm w Polsce.</p> <ul style="list-style-type: none"> - styl Stanisława Augusta Poniatowskiego (rozbudowa Zamku Królewskiego i Łazienek), - królewska malarnia i jej znaczenie dla rozwoju polskiego malarstwa, - malarstwo Bacciarellego, Canaletta, Brodowskiego - architektura okresów Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego, - polski dwór w XVII wieku i jego forma. <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określić charakter, czas trwania i zasięg terytorialny sztuki neoklasycyzmu, - scharakteryzować palladianizm i ogólnie neoklasycystyczną architekturę angielską, - wymienić fazy rozwoju architektury neoklasycystycznej we Francji (od Petit Trianon do sztuki empire), - scharakteryzować malarstwo neoklasycyzmu, - omówić twórczość wybitnych neoklasycystów działających w Europie Zachodniej i w Polsce, - scharakteryzować sztukę czasów stanisławowskich i królewski mecenat, - scharakteryzować ogólnie architekturę Warszawy czasów Księstwa Warszawskiego i Królestwa Kongresowego, - opisać wygląd i rozpoznać na ilustracjach przykładowe polskie dwory z XVIII wieku, - rozpoznać na ilustracjach najważniejsze dzieła z tego okresu, - przeprowadzić analizę formy i treści dzieł omawianych na lekcji. 	<ul style="list-style-type: none"> - rezydencje magnackie i architektura ogrodowa (Puławy, Arkadia), - neoklasyczne pałace (np. Warszawy), - nowe budowle miejskie (banki, poczty, koszary, teatry, muzea). <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIĄ</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określić warunki rozwoju sztuki neoklasycyzmu, - wykazać, w jaki sposób odkrycia archeologiczne wpłynęły na sztukę neoklasycystyczną, - przedstawić ogólnie nowe teorie estetyczne, - opisać początki muzealnictwa i historii sztuki, - przedstawić główne założenia oświecenia, - porównać postawę racjonalistów i idealistów, - podać przykłady kształtowania i rozwoju XVIII wiekowych założeń urbanistycznych, - wymienić cechy i opisać styl Stanisława Augusta Poniatowskiego, - wymienić i opisać budowlę parku Łazienkowski oraz podać nazwiska projektantów, - przedstawić życie i twórczość architekta Warszawy – Dominika Merliniego, - opisać architekturę i założenia ogrodowe XVIII wiekowych rezydencji magnackich w Polsce (Puławy, Arkadia pod Nieborowem), - wymienić i rozpoznać neoklasyczne pałace Warszawy, - wskazać przykłady budowli fundowanych przez mieszczan, - rozpoznać dzieła spoza kanonu podstawowego, - przeprowadzić dokładną analizę treści i formy wskazanych dzieł sztuki neoklasycyzmu. 	<ul style="list-style-type: none"> - slajdów, wykład na temat malarstwa i rzeźby neoklasycyzmu w Europie zachodniej, z wykorzystaniem slajdów, - referaty uczniów dotyczące następujących zagadnień: 1. Życie i twórczość Davida 2. Życie i twórczość Ingesa, 3. Canova i Thorvaldsen – wybitni rzeźbiarze neoklasycyzmu, analiza ikonograficzna i formalna wybranych dzieł sztuki neoklasycyzmu, - spacer po okolicy w poszukiwaniu zabytków neoklasycyzmu (pałace, pomniki, kościoły, budynki użyteczności publicznej), - rozprawka dotycząca zagadnień przekrojowych, - test sprawdzający wiedzę z podziałem na poziomy, - test ze znajomości materiału ilustracyjnego.
---	---	--

<p>Sztuka XIX wieku (architektura XIX wieku, romantyzm, realizm)</p> <p>Romantyzm w sztuce europejskiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - geneza kierunku i czas trwania, - ogólna charakterystyka kierunku, - życie i twórczość Francisca Goyi – artyści przełomu wieków, - twórczość malarzy francuskich (Eugene Delacroix i Theodore Gericault), - malarstwo angielskie (William Constable, William Turner, William Blake, Henri Füssli), - Caspar David Friedrich <p>Architektura XIX wieku:</p> <ul style="list-style-type: none"> - style historyczne i eklektyzm na wybranych przykładach z Europy Zachodniej i z Polski, - nowe technologie w architekturze 2 połowy XIX wieku <p>Realizm w malarstwie europejskim:</p> <ul style="list-style-type: none"> - charakterystyka kierunku i czas jego powstania, - realizm w malarstwie francuskim (Gustave Courbet, Jean Baptiste Camille Corot, Francois Millet), <p>Romantyzm, historyzm i realizm w malarstwie polskim:</p> <ul style="list-style-type: none"> - romantyczna twórczość Piotra Michałowskiego i Artura Grottgera, - malarstwo historyczne Jana Matejki i innych twórców, - realizm w malarstwie Gierzyńskich, Kotsisa, Chełmońskiego i innych. <p>PRZEWIADYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określić genezę i czas trwania romantyzmu, - przedstawić ogólną charakterystykę romantyzmu, - przedstawić życie i twórczość Goyi, - wymienić innych malarzy romantycznych i przykłady ich dzieł, - scharakteryzować style historyczne w architekturze XIX wieku i podać przykłady realizacji, - wykazać wpływ nowych technologii na architekturę 2 	<p>Sztuka XIX wieku (architektura XIX wieku, akademizm, romantyzm, realizm)</p> <p>Sztuka oficjalna XIX wieku:</p> <ul style="list-style-type: none"> - cechy akademizmu, - akademizm w malarstwie i rzeźbie. <p>Romantyzm w sztuce europejskiej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - światopogląd romantyczny, - związki plastyki z innymi dziedzinami sztuki (literatura i muzyka), - motywy ikonograficzne charakterystyczne dla romantyzmu, - techniki graficzne w twórczości Goyi, - grupa nazareńczyków w Niemczech, narodziny biedermaiera, - rzeźba w okresie romantyzmu (Antoine Bourdelle). <p>Realizm w malarstwie europejskim:</p> <ul style="list-style-type: none"> - problemy związane z definicją realizmu, - twórczość barbizończyków, - między romantyzmem a realizmem (Honore Daumier), - realizm w malarstwie rosyjskim (Ilija Riepin i pieriedwiżnicy). <p>Romantyzm, historyzm i realizm w malarstwie polskim:</p> <ul style="list-style-type: none"> - twórczość Aleksandra Orłowskiego i Teofila Kwiatkowskiego, - malarstwo pejzażowe (np. Wojciecha Gersona), - portret w twórczości malarzy polskich, - późny sarmatyzm w twórczości Juliusza w Wojciecha Kossaków (fakultatywnie). <p>PRZEWIADYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ukazać tło rozwoju akademizmu i wymienić cechy kierunku, - wymienić przedstawicieli akademizmu w Europie i w Polsce, - przedstawić światopogląd i tendencje filozoficzne, które wpłynęły na rozwój postawy romantyków, - wykazać, w jaki sposób w romantyzmie integrowały się dyscypliny artystyczne i literatura, - wymienić źródła inspiracji i zakres ikonograficzny malarstwa romantycznego, - scharakteryzować techniki 	<p>Sztuka XIX wieku (architektura XIX wieku, akademizm, romantyzm, realizm)</p> <p>METODY I TECHNIKI PRACY:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozmowa nauczająca na temat światopoglądu oraz związków plastyki z innymi dziedzinami, - wspólne wyodrębnienie cech malarstwa romantycznego na podstawie 4 krótkich filmów z cyklu: <i>Arcydzieła</i>, - wykład na temat malarstwa romantycznego, z wykorzystaniem slajdów, - referaty uczniów dotyczące następujących zagadnień: 1. Życie i twórczość Francisca Goyi 2. Życie i twórczość Friedricha 3. Constable i Turner – wybitni pejzażyści angielscy, - wykład na temat sztuki akademickiej, z wykorzystaniem slajdów, - analiza ikonograficzna i formalna wybranych dzieł romantycznych, a zwłaszcza graficznych dzieł Goyi, - wykład na temat architektury XIX wieku z wykorzystaniem slajdów, - ćwiczenia w rozpoznawaniu stylów historycznych na wybranych fotografiach architektury XIX
--	---	--

<p>Sztuka od impresjonizmu do secesji:</p> <p>Impresjonizm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - czas trwania i charakterystyka kierunku, wpływ badań naukowych na powstanie impresjonizmu, - zagadnienia warsztatowe (dywizjonizm, kontrast barw), nowa forma i nowa ikonografia, - rola Edouarda Maneta dla rozwoju kierunku, - przedstawiciele impresjonizmu francuskiego i ich twórczość (Claude Monet, Camille Pissarro, Alfred Sisley, Auguste Renoir, Edgar Degas), - recepcje impresjonizmu w malarstwie polskim (Władysław Podkowiński, Józef Pankiewicz, Aleksander Gierymski, Jan Stanisławski, Leon Wyczółkowski, Olga Boznańska, Stanisław Wyspiański). <p>Postimpresjonizm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - definicja terminu, czas trwania i geneza tendencji postimpresjonistycznych, - neoimpresjonizm (pointylizm, malarstwo Georges'a Seurat'a i Paula Signaca, - protoekspressionizm w twórczości Vincenta Van Gogha i Henriego de Toulouse-Lautreca, - symbolizm syntetyczny w twórczości Paula Gauguina i szkoły Pont Aven, - protokubizm w twórczości Paula Cezanne'a. <p>Secesja i modernizm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sztuka użytkowa od średniowiecza do czasów współczesnych (krótki przegląd na przykładzie 6 wybranych dzieł), - czas trwania i geneza stylu; cechy formalne i zakres tematyczny sztuki secesyjnej, - omówienie kierunku w różnych ośrodkach na terenie Anglii, Francji, Niemiec, Austrii, - różne znaczenia terminu modernizm, - sztuka Młodej Polski na wybranych przykładach; warunki rozwoju; cechy modernizmu; różnorodność kierunków i tendencji w malarstwie polskim, wybitni przedstawiciele (Stanisław Wyspiański, Józef Mehoffer, 	<p>Sztuka od impresjonizmu do secesji: (prerafaelici, Arts & Crafts, symboliści)</p> <p>Prerafaelici, Arts & Crafts:</p> <ul style="list-style-type: none"> - odrodzenie sztuk plastycznych i rzemiosła artystycznego, <p>Symboliści:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wyjaśnienie i przypomnienie różnych znaczeń terminu symbolizm na przykładzie dzieł malarzy włoskich okresu renesansu, malarstwa holenderskiego, - symboliści w sztuce europejskiej XIX wieku (Pierre Puvis de Chavannes, Gustave Moreau, Odilon Redon, Franz von Stuck, rzeźba Augusta Rodina), - nabiści; czas trwania i geneza kierunku; wpływ sztuki japońskiej i symbolizmu syntetycznego, - charakterystyka kierunku i przedstawiciele; twórczość Maurice Denisa, <p>August Rodin i jego twórczość:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Rodin reprezentantem najważniejszych kierunków rzeźby XIX wieku, - etapy w twórczości Rodina. <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - określić czas działalności i źródła inspiracji grupy prerafaelitów, - wymienić przedstawicieli bractwa, i przykłady ich dzieł, - scharakteryzować ruch na rzecz odrodzenia sztuk plastycznych i rzemiosła artystycznego w Anglii w drugiej połowie XIX wieku, - wyjaśnić termin symbolizm i podać przykłady sztuki symbolicznej we wcześniejszych wiekach, - scharakteryzować symbolizm jako postawę i kierunek w XIX wieku, - wymienić przedstawicieli tak rozumianego symbolizmu i przykłady ich dzieł, - podać czas działania, genezę i założenia grupy nabistów, - rozpoznać ich najważniejsze dzieła, - przeprowadzić dokładną analizę formy i treści wskazanych dzieł spoza omawianych na lekcji. 	<p>Sztuka od impresjonizmu do secesji:</p> <p>METODY I TECHNIKI PRACY</p> <ul style="list-style-type: none"> - wykład na temat malarstwa prerafaelitów oraz ruchu Arts & Crafts z wykorzystaniem slajdów, - rozmowa nauczająca na temat symbolizmu, - wykład na temat symbolizmu jako kierunku w sztuce XIX wieku, z wykorzystaniem slajdów, - analiza formy i treści wybranych dzieł, - miniwykład wprowadzający w sztukę impresjonizmu, analiza wybranych dzieł impresjonistów pod kątem zagadnień warsztatowych, - wykład na temat malarstwa impresjonistów, z wykorzystaniem slajdów, - referaty uczniów dotyczące twórczości: 1. Edouarda Maneta, 2. Claude Moneta, 3. Auguste Ronoira, 4. Edgara Degasa, - wykład na temat postimpresjonizmu, z wykorzystaniem slajdów, - referaty uczniów na temat życia i twórczości wybitnych postimpresjonistów: 1. Georges'a Seurat'a, 2. Paula Cezanne'a, 3. Vincenta van
--	---	--

<p>Plastyka w Europie i w Polsce w 1 połowie XX wieku</p> <p>Fowizm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - czas trwania i geneza kierunku, - charakterystyka kierunku (kolor jako podstawowy środek wyrazu, - przedstawiciele kierunku i ich dzieła (Henri Matisse, Andre Darain, Maurice Vlaminck). <p>Ekspresjonizm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - czas trwania i geneza kierunku, - założenia kierunku (subiektywizm i deformacja), - ekspresjonizm w Niemczech (grupy Die Brucke i Der Blaue Reiter, ekspresjonizm w środowisku berlińskim), - twórczość Wassily'a Kandinsky'ego, Aleksieja Jawlensky'ego, Paula Klee, Franza Marca, Emila Nolde, Maxa Pechsteina i innych, <p>Kubizm i tendencje postkubistyczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - geneza, czas trwania kierunku i jego fazy, - kubistyczne dzieła Pabla Picassa i Georges'a Braque'a, <p>Futuryzm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - założenia kierunku, - przedstawiciele futuryzmu i ich dzieła, <p>Abstrakcjonizm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - geneza kierunku i czas zaistnienia, - Wassily Kandinsky i abstrakcja niegeometryczna (ekspreyjna), - abstrakcja geometryczna w twórczości malarzy holenderskich (neoplastycyzm i De Stijl), - suprematyzm Kazimierza Malewicza, <p>Formiści:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Założenia grupy, czas powstania, przedstawiciele, Życie i twórczość Stanisława Ignacego Witkiewicza, <p>Konstruktywizm w Związku Radzieckim i w Polsce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - czas trwania, założenia kierunku, warunki społeczno-polityczne, - przedstawiciele kierunku w Związku Radzieckim, - konstruktywizm w Polsce (grupy Blok, Praesens, ar) – założenia ogólne, <p>Koloryzm w malarstwie polskim:</p> <ul style="list-style-type: none"> - czas trwania i geneza kierunku, 	<p>Plastyka w Europie i w Polsce w 1 połowie XX wieku</p> <p>Fowizm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - estetyka fowistów w świetle tekstu Matisse'a <i>O malarstwie</i>, <p>Ekspresjonizm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - protoekspresjoniści, - estetyka kierunku w świetle tekstów artystów (Wassily Kandinsky, <i>Język form i kolorów</i>, Franz Marc, <i>Notatki aforyzmy</i>, Paul Klee, <i>Z dzienników</i>), - ekspresjonizm w Meksyku, - ekspresjonizm w malarstwie polskim (Grupa Ekspresjonistów Polskich, grupy Bunt i Jung Jidysz). <p>Kubizm, Futuryzm i tendencje postkubistyczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - grupa Section d'Or, twórczość Marcela Duchampa przed okresem dadaizmu, - orfeizm, - estetyka kierunku w świetle tekstów źródłowych (Albert Glaizes, Jeqan Metzinger, <i>O kubizmie</i>, Pablo Picasso, <i>Malarstwo nowoczesne</i>, Robert Delaunay, <i>Światło</i>. <p>Futuryzm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - estetyka futurystyczna Filippa Tomassa Marinettiego, - recepcje kubizmu i futuryzmu w malarstwie polskim (wpływ kubizmu i futuryzmu na twórczość malarzy polskich okresu dwudziestolecia międzywojennego (formiści). - rosyjski kubo-futuryzm, <p>Polscy przedstawiciele Ecole de Paris</p> <p>Abstrakcjonizm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - estetyka kierunku w świetle tekstów źródłowych (Malewicza, <i>Suprematyzm</i>, Pieta Mondriana, <i>Neoplastycyzm w malarstwie</i>). <p>Konstruktywizm w Związku Radzieckim i w Polsce:</p> <ul style="list-style-type: none"> - działalność Inchuku i Wchutemasu, - twórczość Henryka Stażewskiego, Władysława Strzemińskiego, Katarzyny Kobro, Henryka Berlewiego, Mieczysława Szczuki i Teresy Żarnowerówny. <p>Dadaizm i surrealizm:</p> <ul style="list-style-type: none"> - dadaizm jako wyraz buntu przeciwko mieszczańskiej moralności, tradycyjnej kulturze i sztuce oraz religii, - początki surrealizmu; psychoanaliza Zygmunta Freuda, badania Carla Gustava Junga i 	<p>Plastyka w Europie i w Polsce w 1 połowie XX wieku</p> <p>METODY I TECHNIKI PRACY:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozmowa nauczająca na temat wpływu rozwoju cywilizacyjnego na charakter XX-wiecznej sztuki, - wykład na temat malarstwa fowistów z wykorzystaniem slajdów, - referat na temat twórczości Matisse'a, - wspólna analiza wybranych dzieł fowistów, - wykład na temat ekspresjonizmu niemieckiego, z wykorzystaniem slajdów, - wykład na temat ekspresjonizmu w Polsce, z wykorzystaniem reprodukcji albumowych, - referaty na temat życia i twórczości: Kandinsky'ego, Klee, Nolde, - referat na temat ekspresjonizmu poza Europą, - analiza formy i treści wybranych dzieł fowistów i ekspresjonistów, - wykład na temat kubizmu i jego faz, z wykorzystaniem slajdów, - film: <i>Picasso i jego epoka</i>, - analiza tekstów kubistów i teoretyków kierunku, - rozmowa nauczająca z wykorzystaniem reprodukcji artystów polskich działających w Ecole de Paris, - analiza manifestu
---	--	---

<p>Sztuka po II wojnie światowej.</p> <p>Sztuka na świecie po II wojnie światowej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozwój sztuki abstrakcyjnej w Stanach Zjednoczonych i Europie Zachodniej w latach 40. i 50., - akcjonizm (happening, fluxus, performance i działania z pogranicza sztuk plastycznych i teatru, - pop-art (założenia i źródła inspiracji, wybitni przedstawiciele), - land art i jego przedstawiciele, - sztuka kinetyczna; op-art (założenia i przedstawiciele), - sztuka konceptualna (założenia kierunku i przedstawiciele), - hiperrealizm (założenia i przedstawiciele), - nowa architektura; pojęcie postmodernizmu w architekturze, - rzeźba po II wojnie światowej. <p>Sztuka polska po II wojnie światowej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wybitni artyści polscy II połowy XX wieku (II Grupa Krakowska, Wprost, Grupa, Grupy Plastyków Nowoczesnych, twórczość Andrzeja Wróblewskiego, Tadeusza Kantora, Władysława Strzemińskiego, Tadeusza Brzozowskiego, Władysława Hasióra, Marii Jaremy, Jonasza Sterna, Xawerego Dunikowskiego, Jana Tarasina, Magdaleny Abakanowicz i innych), <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawić rozwój sztuki abstrakcyjnej po II wojnie światowej (wraz z klasyfikacją), - omówić twórczość najwybitniejszych przedstawicieli powojennego abstrakcjonizmu i ich dzieła, - przedstawić ogólną charakterystykę akcjonizmu i dokonać jego klasyfikacji, - zrelacjonować przebieg kilku najśłynniejszych w świecie happeningów, - omówić założenia neodadaizmu i pop-artu, wymienić ich przedstawicieli i przykłady dzieł, - omówić hiperrealizm i jego 	<p>Sztuka po II wojnie światowej</p> <p>Sztuka na świecie po II wojnie światowej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nurty abstrakcji i ich geneza (w tym <i>Informel</i> oraz Grupa Zero), - realizm socjalistyczny w krajach tzw. demokracji ludowej, - akcjonizm a sztuka polska, - wybitni przedstawiciele pop-artu i ich twórczość, - minimal art i arte povera (założenia i przedstawiciele), - nowa figuracja. <p>Sztuka polska po II wojnie światowej:</p> <ul style="list-style-type: none"> - wybrane zagadnienia z życia artystycznego w Polsce (wielkie wystawy, wydarzenia artystyczne i.t.p), - współczesny plakat i inne rodzaje informacji wizualnej, - polska sztuka ludowa i nieprofesjonalna, <p>Kultura mojego regionu:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kultura mojego regionu, - instytucje i organizacje zajmujące się upowszechnianiem sztuki i organizowaniem życia artystycznego, - współczesne wystawy i wydarzenia artystyczne (udział w wernisażach i wystawach organizowanych na bieżąco). <p>PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNI</p> <p>Uczeń potrafi:</p> <ul style="list-style-type: none"> - przedstawić kierunki w sztuce abstrakcyjnej po II wojnie światowej wraz z ich genezą powstania (np. według klasyfikacji Seuphora, - określić genezę powstania i znaczenie realizmu socjalistycznego po II wojnie światowej, - omówić szczegółowo twórczość najwybitniejszych przedstawicieli pop-art – u, - wyjaśnić pojęcia: minimal art oraz arte povera, podać przykłady twórców związanych z tymi kierunkami i ich dzieł, - wyjaśnić pojęcie: nowa figuracja i omówić twórczość najwybitniejszych przedstawicieli kierunku w Europie i w Polsce, - przedstawić przykłady happeningów i innych przejawów akcjonizmu w sztuce polskiej, - wymienić najważniejsze wystawy współczesnej sztuki polskiej, - prześledzić rozwój reklamy wizualnej od początków sztuki plakatowej do współczesnych form (fakultatywnie), 	<p>Sztuka po II wojnie światowej</p> <ul style="list-style-type: none"> - rozmowa nauczająca na temat sytuacji artystów po II wojnie światowej, - wykład na temat sztuki abstrakcyjnej lat 40. i 50. z wykorzystaniem reprodukcji albumowych, - rozmowa nauczająca na temat akcjonizmu, z wykorzystaniem opisów happeningów, - wykład na temat neodadaizmu i pop-artu, z wykorzystaniem reprodukcji, - referaty uczniowskie na temat land-artu, minimal artu i arte povera z wykorzystaniem reprodukcji, - miniwykład wprowadzający do sztuki konceptualnej, - dyskusja na temat racji bytu sztuki konceptualnej i jej form, - wykład na temat hiperrealizmu i nowej figuracji, z wykorzystaniem reprodukcji, - wykład na temat postmodernistycznej przemiany w architekturze, - rozmowa nauczająca na temat współczesnej rzeźby na świecie i w Polsce, - referaty na temat twórczości najwybitniejszych polskich artystów współczesnych, - rozprawki i teksty krytyczne
---	---	--

PODRĘCZNA LITERATURA NAUCZYCIELA HISTORII SZTUKI

1. *Artyści o sztuce. Od van Gogha do Picassa*, wybór i oprac.: Elżbieta Grabska i Hanna Morawska, PWN, Warszawa 1977
2. Cassou Jean, *Encyklopedia symbolizmu*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1992
3. Claudon Francis, *Encyklopedia romantyzmu*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1997
4. Dulewicz Andrzej, *Słownik sztuki francuskiej*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1986
5. Gombrich Ernest, *O sztuce*, Arkady, Warszawa 1997
6. Jaroszewski Tadeusz Stefan, *Księga Pałaców Warszawy*, Interpress, Warszawa 1985
7. Kajzer Leszek, Kołodziejski Stanisław, Salm Jan, *Leksykon zamków w Polsce*, Arkady, Warszawa 2001
8. Karpowicz Mariusz, *Barok w Polsce*, Arkady, Warszawa 1988
9. Kęmbłowski Janusz, *Dzieje sztuki polskiej*, Arkady, Warszawa 1987
10. Koch Wilfried, *Style w architekturze*, Świat Książki, Warszawa 1996
11. Kozakiewicz Helena i Stefan, *Renesans w Polsce*, Arkady, Warszawa 1976
12. Levey Michael, *Od Giotta do Cezanne'a. Zarys historii malarstwa zachodnioeuropejskiego*, Arkady, Warszawa 1972
13. Lionel Richard, *Encyklopedia ekspresjonizmu*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1996
14. Markowski Stanisław, *Dwór polski*, Split Trading, Warszawa 1995
15. *Od Maneta do Pollocka. Słownik malarstwa nowoczesnego*, Arkady, Warszawa [1995]
16. Olszewski Andrzej K., *Dzieje sztuki polskiej 1890-1980*, Interpress, Warszawa 1988
17. Passeron René, *Encyklopedia surrealizmu*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1993
18. Poprzęcka Maria, *Arcydzieła malarstwa polskiego* Arkady, Warszawa 2000
19. Ryszkiewicz Andrzej, *Malarstwo polskie. Romantyzm. Historyzm. Realizm*, Oficyna Wydawnicza Auriga, Warszawa 1989
20. Rzepińska Maria, *Historia koloru w dziejach malarstwa europejskiego*, t. 1-2, Arkady, Warszawa 1989
21. Sérullaz Maurice, *Encyklopedia impresjonizmu*, Wydawnictwa Artystyczne i Filmowe, Warszawa 1997
22. *Słownik kultury antycznej*, red. Winniczuk Lidia, Wiedza Powszechna, Warszawa [1991]
23. *Słownik sztuki XX wieku*, Arkady, Warszawa 1998
24. *Słownik terminologiczny sztuk pięknych*, praca zbiorowa, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2003
25. *Sztuka Świata*, t. 1-13, praca zbiorowa, Arkady, Warszawa 1994-1996
26. Tatarkiewicz Władysław, *Historia estetyki*, t. 1-3, Warszawa 1988-1991
27. Wallis Mieczysław, *Secesja*, Arkady, [Warszawa 1984]
28. Wałek Janusz, *Świat Wyspiańskiego*, Oficyna Wydawnicza „Nasza”, Warszawa 1994
29. *Wielcy malarze. Ich życie, inspiracje i dzieło*, wydawnictwo ciągłe Eaglemoss Polska
30. Zwolińska Krystyna, Malicki Zaslav, *Mały słownik terminów plastycznych*, Wiedza Powszechna, Warszawa 1990

KANON DZIEŁ SZTUKI opracowany przez nauczycieli historii sztuki uczących w szkołach artystycznych

Sztuka ery prehistorycznej:

- Wenus z Willendorfu
- malowidła z Lascaux
- zespół Stonehenge (plan, bryła, rekonstrukcja)
- zabudowa Biskupina

Sztuka starożytnej Mezopotamii:

- ziggurat z Ur (bryła, rekonstrukcja)
- płaskorzeźba Zraniona Lwica – pałac Assurbanipala w Niniwie
- Brama Isztar w Babilonie

Sztuka starożytnego Egiptu:

- Piramida faraona Dżesera w Sakkara (bryła)
- piramidy Cheopsa, Chefrena, Mykerinosa w Gizah
- Sfinks w Giza
- Triada króla Mykerinosa

- faraon Mykerinos z małżonką
- Skryba z Sakkara
- świątynia Ramzesa II w Abu Simbel (fasada)
- świątynia Horusa w Edfu (plan, pylony)
- polowanie na dzikie ptactwo z grobu Menny
- malowidło Tancerka i dwie muzykantki, grobowiec Nachta w Tebach
- złota maska Tutenhamona
- głowa królowej Nefretete
- płaskorzeźba Echnatona z rodziną

Sztuka świata egejskiego:

- Paryżanka – malowidło z Knossos
- Księżę wśród lilii – malowidło w Knossos
- waza kreteńska z ośmiornicą
- złota maska grobowa z Myken
- Brama Lwów w Mykenach

Sztuka starożytnej Grecji:

- plan Akropolu ateńskiego
- Partenon na Akropolu ateńskim (plan, bryła)
- Erechtejon na akropolu ateńskim (plan, bryła ogólnie i od strony ganku kariatyd)
- świątynia Nike Apteros na Akropolu ateńskim (bryła)
- Poliklet Młodszy – Teatr w Epidauros (plan, widok ogólny)
- posąg kurosa (np. z Sunion)
- kora archaiczna
- Woźnica z Delf
- Fidiasz – posąg Ateny Partenos (na przykładzie rzymskiej kopii), Procesja Panatenajska – płaskorzeźba z Partenonu
- Poliklet – Doryforos
- Nike zawiązująca sandał – płaskorzeźba
- Myron – Dyskobol
- Praksyteles – Hermes z małym Dionizosem, Afrodyta z Knidos, Apollo z jaszczurką
- Skopas – Bachantka
- Lizyp – Odpoczywający Herakles, Apoksyomenos
- Nike z Samotraki
- Grupa Laokoona
- Wenus z Milo
- Apollo Belwederski
- Umierający Gall
- Ołtarz Pergamoński (plan, bryła, płaskorzeźby z fryzu)
- przykładowe wazy w stylach: geometrycznym, orientalizującym i czerwonofigurowym
- czarnonofigurowa waza François
- waza czarnonofigurowa z przedstawieniem Achillesa i Ajaksa grających w kości

Sztuka etruska:

- sarkofag małżonków z Caere
- wilczyca kapitolńska

Sztuka starożytnego Rzymu:

- świątynia Westy w Tivoli (bryła)
- Panteon w Rzymie (plan, przekrój, fasada, wnętrze)
- Amfiteatr Flawiuszów (Koloseum w Rzymie) (bryła, elewacja)
- dom rzymski w Pompejach (przykładowy np. rekonstrukcja)
- Łuk Tytusa
- Łuk Konstantyna
- Kolumna Trajana w Rzymie
- akwedukt - tzw. Pont-du-Gard w Nîmes
- Ołtarz Pokoju w Rzymie (bryła, płaskorzeźby)
- statua Barberini
- posąg konny Marka Aureliusza w Rzymie
- posąg cesarza Augusta z Prima Porta
- Flora - tzw. Primavera, fresk z domu w Stabiach
- freski z Domu Wettiuszów w Pompejach

Sztuka wczesnochrześcijańska, bizantyńska i bizantynizująca:

- rekonstrukcja i plan wczesnochrześcijańskiej bazyliki św. Piotra w Rzymie
- mauzoleum Santa Constanza w Rzymie (wnętrze, plan)
- Chrystus – Dobry Pasterz – rzeźba

- Dobry Pasterz – mozaika z Mauzoleum Galii Placydii w Rawennie
- bazylika San Apollinare Nuovo (wnętrze, mozaiki)
- kościół San Vitale w Rawennie (plan, wnętrze, mozaiki z prezbiterium)
- ikona Matki Boskiej Włodzimierskiej
- Bazylika św. Marka w Wenecji (fasada)
- Anthemios z Tralles, Izydor z Miletu – kościół Hagia Sophia w Konstantynopolu (bryła, plan, wnętrza)
- Trójca Święta Andrieja Rublowa - ikona

Sztuka przedromańska i romańska:

- kaplica pałacowa w Akwizgranie (bryła, plan, wnętrze)
- kościół św. Michała w Hildesheim (bryła, plan, drzwi)
- katedra w Spirze (bryła)
- kościół Cluny III (analiza obiektu na podstawie rekonstrukcji)
- kościół Nôtre Dame w Poitiers (fasada)
- zespół budowli w Pizie
- palatium z rotundą na Ostrowie Lednickim (plan)
- krypta św. Leonarda na Wawelu (wnętrze)
- kolegiata w Tumie pod Łęczycą
- rotunda św. Prokopa w Strzelnie (bryła, plan)
- kolegiata w Kruszwicy (plan, bryła)
- portal w Moissac
- portal w Autun
- Drzwi Gnieźnieńskie
- kolumny z kościoła Norbertanek w Strzelnie
- tympanon fundacyjny kościoła św. Trójcy ze Strzelna
- strona z monogramem z Księgi z Kells
- tkanina z Bayeux
- posadzka w podziemiach kolegiaty w Wiślicy

Sztuka gotycka i protorenesansowa

- chór katedry w Saint Denis w Paryżu (wnętrze)
- katedra Nôtre Dame w Paryżu (plan, bryła, wnętrze)
- katedra w Chartres (bryła, plan, wnętrze)
- katedra w Reims (bryła, plan)
- Sainte Chapelle w Paryżu (bryła, wnętrze kaplicy górnej)
- katedra w Kolonii (bryła)
- katedra w Wells (bryła, plan, wnętrze)
- kaplica King's College w Cambridge (wnętrze)
- katedra w Mediolanie (fasada)
- Pałac Dożów w Wenecji (elewacja)
- katedra w Sienie (fasada)
- Palazzo Vecchio we Florencji (bryła)
- katedra w Gnieźnie (plan, bryła)
- katedra we Wrocławiu (bryła)
- kościół Mariacki w Krakowie (bryła, plan, wnętrze z ołtarzem)
- barbakan w Krakowie (bryła)
- Wrocławski Ratusz (bryła)
- kościół Mariacki w Gdańsku (plan, bryła, wnętrze)
- katedra św. Wita w Pradze (wnętrze)
- portal królewski w Chartres
- grupy: Nawiedzenia i Zwiastowania z katedry w Reims
- Uta i Ekkehart – rzeźby fundatorów z Naumburga
- Nicolo Pisano – ambona w baptysterium w Pizie, w tym scena Pokłonu Trzech Króli
- Piotr Parler – autoportret z katedry w Pradze
- Pieta z Lubiąża
- Piękna Madonna z Wrocławia
- Madonna z Kruźlowej
- Wit Stwosz - krucyfiks z kościoła Mariackiego w Krakowie, Ołtarz Mariacki, nagrobek Kazimierza Jagiellończyka
- nagrobek Henryka Probusa
- nagrobek Kazimierza Wielkiego
- Pieta z Awinionu
- Św. Anna Samotrzecia ze Strzegomia
- Epitafium Wierzbicy z Branic

- bracia Limburg – cykl kalendarza z Bardzo bogatych Godzinek księcia du Berry
- Oplakiwanie z Chomranic
- Ucieczka do Egiptu (poliptyk dominikański)

Między gotykiem a renesansem:

- Cimabue – freski z Asyżu (św. Franciszek)
- Giotto – freski z kaplicy Scrovegnich w Padwie, freski z Asyżu: Kazanie do ptaków
- Duccio di Buonisegna – Maesta z katedry w Sienie
- Simone Martini – Zwiastowanie
- Jan van Eyck – Ołtarz Gandawski, Małżeństwo Arnolfinich, Madonna kanclerza Rolin, Madonna kanonika van der Paele,
- Rogier van der Weyden – Zdjęcie z krzyża, Sąd Ostateczny
- Hans Memling – Sąd Ostateczny
- Hieronim Bosch – Ogród rozkoszy ziemskich, Syn marnotrawny, Wóz siana
- Mathias Grünewald – Ołtarz z Isenheim

Renesans

- Filippo Brunelleschi - Ospedale degli Innocenti, san Lorenzo, kopia katedry we Florencji, kaplica Pazzich,
- Leon Battista Alberti - Tempio Malatestiano, Santa Maria Novella,
- Michelozzo – Palazzo Medici-Ricardi,
- Donato Bramante – Tempietto
- Andrea Palladio - Teatro Olimpico, Il Redentore, Villa Rotonda
- Bazylika św. Piotra na Watykanie (renesansowe plany budowli Donata Bramantego i Michała Anioła Buonarrotiego),
- Lorenzo Ghiberti – Il drzwi baptysterium florenckiego, (scena z Ofiarowaniem Izaaka), III Drzwi do baptysterium florenckiego
- Donatello – Dawid, Posąg konny Gattamelaty, Maria Magdalena,
- Andrea del Verrocchio - Dawid, Posąg konny Colleonego, Chrzt Chrystusa
- Rodzina della Robbia - płaskorzeźby niemowląt z Ospedale degli Innocenti,
- Michał Anioł – kopia Bazyliki św. Piotra, Biblioteka Laurenziana, Dawid, Pieta z bazyliki św. Piotra, Mojżesz, nagrobek Medyceuszy, Zdjęcie z krzyża (Pieta z katedry florenckiej), Pieta Rondanini, Tondo Doni, freski na sklepieniu Kaplicy Sykstyńskiej, Sąd Ostateczny
- Fra Angelico - Zwiastowanie z Fiesole,
- Masaccio - Wygnanie z raju, Grosz czynszowy, Trójca Święta
- Andrea Castagno - Ostatnia Wieczerza,
- Paolo Uccello- Bitwa pod San Romano,
- Andrea Mantegna- iluzjonistyczny plafon Camera degli Spozzi, Chrystus z Brerzy
- Domenico Ghirlandaio - Narodziny Marii, Starzec z wnukiem,
- Filippo Lippi - Madonna na tle okna,
- Piero della Francesca - Zmartwychwstanie, Biczowanie, portrety Montefeltrów, Chrzt Chrystusa
- Sandro Botticelli - Madonna Magnificat, Primavera, Narodziny Wenus, Oplakiwanie Chrystusa,
- Leonardo da Vinci - Madonna w grocie (dwie wersje), Ostatnia Wieczerza, Pokłon Trzech Króli, Dama z gronostajem, Mona Liza, Święta Anna Samotrzec, Święty Jan Chrzciel,
- Rafael Santi - Zaślubiny Marii, Piękna Ogrodniczka, Madonna ze szczygłem, Madonna della Sedia, Madonna Sykstyńska, Uwolnienie św. Piotra z więzienia (w Stanzy Heliodora), Szkoła ateńska portret Baltazara Castiglione, Transfiguracja,
- Giorgione - Koncert wiejski, Śpiąca Wenus, Burza
- Tycjan - Miłość ziemską i niebiańską, Flora, Wenus z Urbino, Assunta, Bachanalie, Karol V na koniu, portret papieża Pawła III z nepotami,
- Correggio – Święta noc,
- Tintoretto - Ostatnia Wieczerza, Zuzanna i starcy, Cud św. Marka,
- Paolo Veronese - Uczta w Kanie Galilejskiej,
- Hans Holbein Młodszy – portret Henryka VIII, Ambasadorowie,
- Lucas Cranach Starszy – Wenus i Amor (akty), portret Marcina Lutera,
- Albrecht Dürer – Autoportret (jako Chrystus), Melancholia, graficzna wersja Adama i Ewy, ołtarz Paumgartnerów, Czterech jeźdźców Apokalipsy
- Pieter Bruegel Starszy – Kraina lenistwa, Zabawy dziecięce, Ślepcy, Wesele chłopskie, Wieża Babel, Walka karnawału z postem, cykl Pory roku, Upadek Ikara

Manierizm

- Andrea del Sarto – Madonna z harpiami,
- Jacopo Pontormo – Zdjęcie z krzyża,
- Agnolo Bronzino – Zwycięstwo czasu nad miłością, portret Lukrecji Panciatichi,
- Parmigianino – Madonna z długą szyją, Autoportret w wypukłym lustrze,

- El Greco – Pogrzeb hrabiego Orgaza, Obnażenie z szat, Zwiastowanie, Zesłanie Ducha Świętego, Widok Toledo, Zmartwychwstanie, Laokoon,
- Giuseppe Arcimboldo – Lato (z 1563 r.),
- szkoła Fontainebleau – Diana łowczyni,
- Giovanni da Bologna – Porwanie Sabinek, Merkury,
- Benvenuto Cellini – Perseusz, Solniczka Franciszka I,
- ratusz w Antwerpii,
- zamek Chambord (plan, bryła, fasada)

Renesans i manieryzm w Polsce

- Franciszek Florentczyk, Bartolomeo Berrecci – zamek na Wawelu (krużganki, renesansowe wnętrza)
- Franciszek Florentczyk- nagrobek Jana Olbrachta (nisza z łukiem)
- Bartolomeo Berecci – kaplica Zygmuntowska (bryła, wnętrze), nagrobek Zygmunta Starego
- Santi Gucci – zamek w Baranowie (plan, bryła z zewnątrz, dziedziniec), nagrobek Zygmunta Augusta, nagrobek Anny Jagiellonki oraz Stefana Batorego
- Zamość (plan i widok ogólny na ratusz oraz kamienice)
- Giovanni Battista di Quadro z Lugano - ratusz w Poznaniu (bryła),
- kamienice braci Przybyłków w Kazimierzu Dolnym (elewacje)
- Jan Maria Padovano – attyka krakowskich Sukiennic
- Antoni van Opbergen – Wielki Arsenał w Gdańsku (fasada)
- Arrasy wawelskie z kolekcji Zygmunta Augusta

Sztuka baroku i rokoka:

- Jacopo da Vignola, Giacomo della Porta, kościół Il. Gesu (plan, przekrój, fasada)
- Gianlorenzo Bernini - schody Królewskie na Watykanie, kościół San Andrea na Kwirynale (fasada, plan), plac i kolumnada przed Bazyliką św. Piotra w Rzymie (plan, bryły), Dawid, Apollo i Dafne - Ekstaza św. Teresy, Tron św. Piotra, Nagrobek Ludwiki Albertoni, Nagrobek papieża Urbana VIII, Fontanna Czterech Rzek, Konfesja nad grobem św. Piotra
- Francesco Borromini - kościół San Carlo alle Quattro Fontane (plan, fasada), kościół San Ivo w Rzymie (plan i fasada), kościół Santa Agnese w Rzymie (fasada)
- Baldassare Longhena - kościół Santa Maria delle Salute w Wenecji (plan, bryła)
- Charles le Brun, Louis le Vau - pałac Vaux le Vicomte (plan, bryła)
- Charles le Brun, Louis le Vau, Andre le Notre, Jules Hardouin-Mansart - Wersal, (pałac wraz z założeniem ogrodowym, plan, bryła, elewacja frontowa i ogrodowa, Galeria Zwierciadłana)
- Jules Hardouin-Mansart - kościół des Invalides w Paryżu (plan, bryła)
- Claude Perrault - wschodnia fasada Luwru
- Gabriel Germain Boffrand - hotel Soubise w Paryżu (wnętrze z Salonem Księżniczki)
- Johann Bernhard Fisher von Erlach - kościół św. Karola Boromeusza w Wiedniu (fasada, plan, wnętrze)
- Johann Lucas von Hildebrandt - górny Belweder w Wiedniu (fasady, założenia ogrodowe, plan)
- Jacob Prandtauer - kościół opactwa w Melk (bryła)
- Christoph i Kilian Ignaz Dientzenhofer - kościół świętego Mikołaja na Małej Stranie w Pradze (bryła)
- Balthasar Neumann - kościół Vierzehnheiligen (fasada, plan, wnętrze)
- Matthaus Daniel Pöppelmann - Zwinger w Dreźnie
- Georg Wenceslas von Knobelsdorff - pałac Sanssouci w Poczdamie
- Christopher Wren - katedra św. Pawła w Londynie (fasada)
- Annibale Carracci - freski w pałacu Farnese w Rzymie (Triumf Bachusa i Ariadny)
- Michelangelo Merisi da Caravaggio - Kosz z owocami, Powołanie św. Mateusza, Męczeństwo św. Mateusza, Złożenie do grobu, Wieczerna w Emaus, Wróżąca Cyganka, Śmierć Matki Boskiej
- Artemisia Gentileschi - Judyta i Holofernes
- Andrea del Pozzo - plafon w kościele świętego Ignacego w Rzymie
- Pietro da Cortona - Gloryfikacja rządów Urbana VIII (fresk w Pałacu Barberini w Rzymie)
- Pieter Paul Rubens - Autoportret z Izabelą Brandt, Podniesienie Krzyża, Zdjęcie z krzyża z Antwerpii, Porwanie córek Leukippa Przybycie Marii Medycejskiej do Marsylii, Krajobraz z tęczą, Helena Fourment w futrze,
- Jacob Jordaens - Król pije
- Anton van Dyck - Portret Karola I na łowach
- Frans Snyders - Spiżarnia
- Jan Bruegel (Aksamitny) - Bukiet kwiatów
- Rembrandt Hermesz van Rijn – Lekcja anatomii doktora Tulpa, Wymarsz strzelców, Pejzaż z miłosiernym Samarytaninem, Danae, Hendrijke kąpiąca się w rzece, Portret Tytusa, Autoportret w futrzanym płaszczu, Autoportret – Rembrandt jako apostoł Paweł, Autoportret z Saskią na kolanach, Powrót syna marnotrawnego

- Frans Hals - Regentki domu starców w Haarlemie, Wesoły bibosz, Czarownica z Haarlemu (Stara pijaczka)
- Jan Vermeer van Delft - Czytająca list (z Drezna), Kobieta ważąca perłę, Widok Delft, Kobieta z naszyjnikiem pereł, Para pijąca wino, Alegoria malarstwa, Koronczarka, Nalewająca mleko
- Jan Steen - Zwariowane gospodarstwo
- Peter de Hooch - Kobieta z dzieckiem u wejścia do spiżarni
- Jacob van Ruisdael - Młyn koło Wijk
- Willem Claesz Heda - Martwa natura (Śniadanie)
- Meindert Hobbema - Aleja drzew w Middelharnis
- Diego Rodriguez de Silva y Velazquez - Panny dworskie (Las Meninas), Infantka Małgorzata, Poddanie Bredy, Prządki, Portret Innocentego X, Wenus z lustrem, Portret Filipa IV
- Jose de Ribera – Kulawiec, Męczeństwo św. Bartłomieja
- Francisco da Zurbaran - Pogrzeb św. Bonawentury, Martwa natura z czterema naczyniami
- Esteban Bartolome Murillo – Immaculata
- Georges de la Tour - Znalezienie ciała św. Sebastiana, Pracownia stolarska św. Józefa, Św. Maria Magdalena pokutująca (z lustrem)
- Hyacinthe Rigaud : Ludwik XIV w stroju koronacyjnym
- Claude Lorrain - Lądowanie Kleopatry w Tarsie, Odjazd św. Urszuli
- Nicolas Poussin - Et in Arcadia Ego, Pogrzeb Fokiona,
- Gianbattista Tiepolo - freski w pałacu królewskim w Madrycie (Gloryfikacja Hiszpanii)
- Antonio Canale - Widok kościoła San Giorgio Maggiore
- Francesco Guardi – Gondola na lagunie o zmierzchu
- Antoine Watteau - Odjazd na Cyterę, Szyld Gersainta, Gilles
- François Boucher - Kąpiel Diany, Toaleta Wenus
- Jean-Honore Fragonard - Huśtawka
- Jean-Baptiste Simeon Chardin - Modlitwa przed posiłkiem, Chłopiec z bączkiem, Stół kredensowy,
- Thomas Gainsborough - Robert Andrews z żoną, Błękitny chłopiec, Poranna przechadzka
- Sir Joshua Reynolds - Portret Nelly O'Brien,
- William Hogarth - W salonie pani (z cyklu Modne małżeństwo)
- Nicola Salvi - fontanna Di Trevi
- Pierre Puget - Milon z Krotonu
- François Girardon - Apollo z nimfami (Wersal, ogród)
- Etienne Maurice Falconet - pomnik Piotra I w Petersburgu
- Egid Quirin Asam - Ołtarz Wniebowzięcia NMP z kościoła kanoników regularnych w Rohr
- Ignaz Günther - Zwiastowanie
- Giovanni Trevano - kościół śś. Piotra i Pawła w Krakowie (fasada, bryła, plan)
- Tylman z Gamenen - kościół św. Anny w Krakowie, kościół Sakramentek w Warszawie, pałac Krasińskich w Warszawie
- Wawrzyniec Senes - zamek Krzyżtopór w Ujeździe
- Jan Trevano Zamek Królewski w Warszawie
- Augustyn Locci - pałac w Wilanowie (bryła)
- Anonim - portret trumienny Stanisława Wojszy
- Daniel Schulz - portret Jana Kazimierza (w stroju szlacheckim)
- Anonim - Taniec śmierci (z kościoła Bernardynów w Krakowie)

Sztuka neoklasycyzmu w Europie, sztuka czasów stanisławowskich i klasycyzm w Polsce:

- Jacques Ange Gabriel – Petit Trianon (obie fasady)
- Jean François Chalgrin – Łuk na Placu Gwiazdy w Paryżu
- Jacques-Germain Soufflot – kościół św. Genowefy w Paryżu (plan, bryła, fasada)
- Karl Friderich Schinkel – muzeum w Berlinie (plan, fasada)
- Pierre Vignon : kościół św. Magdaleny w Paryżu
- Dominik Merlini –pałac Na wodzie (obie fasady, bryła, wnętrza), pałac Królikarnia (plan, elewacje)
- Jan Chrystian Kamsetzer – teatr na wyspie
- Szymon Bogumił Zug – kościół ewangelicko-augsburski w Warszawie (plan, bryła, fasada)
- Chrystian Piotr Aigner – kościół św. Aleksandra w Warszawie
- Jakub Kubicki – Belweder w Warszawie (bryła)
- Antonio Canova – Amor i Psyche, Pomnik Marii Krystyny, Portret Pauliny Borghese
- Bertel Thorvaldsen – pomnik księcia Józefa Poniatowskiego, pomnik Kopernika, Ganimedes i orzeł
- Jakub Tatarkiewicz – Psyche omdlewająca
- Jacques-Louis David – Przysięga Horacjuszy, Śmierć Marata, Sabinki, Śmierć Sokratesa, Portret pani Recamier, Bonaparte na przełęczy św. Bernarda, Koronacja Napoleona, portret Stanisława Kostki Potockiego

- Jean Auguste Dominique Ingres – Źródło, Wielka Odaliska, Łaźnia turecka, Portret panny Riviere
- Marceli Bacciarelli – portret Stanisława Augusta Poniatowskiego z klepsydrą, Stanisław August Poniatowski w stroju koronacyjnym
- Bernardo Belotto (zw. Canaletto) – Kolumna Zygmunta od strony Wisły, Krakowskie Przedmieście, Widok Warszawy od strony Pragi
- Jan Piotr Norblin – Towarzystwo na wycieczce w parku

Romantyzm:

- Francisco Goya y Lucientes - Maja naga, Maja ubrana, Gdy rozum śpi budzą się potwory (akwaforta z akwatintą z cyklu Kaprysy), Rozstrzelanie powstańców madryckich, Autoportret (w wieku dojrzałym), Portret księżnej Alba z 1785 r., Rodzina Karola IV, Saturn pożerający swe dzieci, Sabat czarownic, Kolos (Panika)
- Eugène Delacroix - Dante i Wergiliusz w piekle, Wolność wiodąca lud na barykady, Śmierć Sardanapala, Scena z masakry na Chios, Kobiety algierskie, Portret Chopina
- Théodore Géricault - Tratwa Meduzy, Oficer szaserów,
- Caspar David Friedrich – „Nadzieja” w lodach, Podróżnik po morzu chmur, Mężczyzna i kobieta zapatrzeni w księżyc, Opactwo w dąbrowie, Mnich nad brzegiem morza
- William Blake – Przedwieczny, Newton
- Johann Heinrich Füssli - Koszmar (Nocne mary)
- Joseph William Turner - Szybkość, para, deszcz Ostatnia droga Téméraire'a
- John Constable - Wóz siana, Katedra w Salisbury (wersja z 1823 r)
- Piotr Michałowski – Seńko, Napoleon na siwym koniu, Bitwa pod Samosierrą (wersja z ok. 1837 r.)
- Walenty Wańkowicz - Portret Adama Mickiewicza na Judahu
- François Rude - Wymarsz ochotników (Marsylianka)

Malarstwo europejskie II połowy XIX wieku (do secesji):

- Theodore Rousseau – U wodopoju
- Gustave Courbet – Kamieniarze, Autoportret z psem, Atelier malarza, Dzień dobry, panie Courbet, Pogrzeb w Ornans
- Camille Corot –Wspomnienie z Mortefontaine, Katedra w Chartres
- Jean François Millet - Anioł Pański, Zbierające kłosa, Siewca
- Honore Daumier – Pracznia, Ulica Transnonain w Paryżu, Don Kichot
- Ilija Riepin – Burlacy na wołdze
- Alexandre Cabanel – Narodziny Wenus
- John Everett Millais – Ofelia
- Dante Gabriel Rossetti - Zwiastowanie
- Edward Burne-Jones – Złote schody
- William Holman Hunt – Przebudzone sumienie
- Gustave Moreau - Zjawa
- Puvis de Chavannes – Biedny rybak
- Arnold Böcklin - Wyspa umarłych (wersja z 1880 r.)
- James Ensor - Autoportret wśród masek
- Edouard Manet - Olimpia, Śniadanie na trawie, Bar w Folies-Bergère, Atelier w Łódce, Rozstrzelanie cesarza Maksymiliana (1867-68)
- Claude Monet – Impresja, Wschód słońca, Dworzec Saint Lazare (Przynajmniej dwie wersje), Katedra w Rouen (przynajmniej dwie wersje), Stogi (dwie wersje), Nenufary (dwie wersje)
- Edgar Degas – Primabalerina, Klasa tańca, Wyścigi konne (Jeźdźcy. Amatorzy), Absynt
- Camille Pissarro - Czerwone dachy
- Pierre-Auguste Renoir - Wielkie kąpiące się, Moulin de la Galette, Śniadanie wioślarzy, Huśtawka, Akt w słońcu
- George Seurat – Niedzielne popołudnie na wyspie Grande Jatte, Cyrk,
- Berthe Morisot – Kołyska
- Paul Siniac - Port w Marsylii
- Paul Cézanne - Dom wisielca, Martwa natura z kuchennym stołem, Góra Sainte-Victoire (kilka wersji), Autoportret, Chłopiec w czerwonej kamizelce, Grający w karty, Martwa natura z błękitnym wazonem, Wielkie kąpiące się
- Vincent van Gogh – Buty, Jedzący kartofle, Portret Ojca Tanquy, Nocna kawiarnia, Autoportret (z 1888 r.), Autoportret z zabandażowanym uchem, Droga z cyprysami, Słoneczniki (przynajmniej dwie wersje), Sypialnia van Gogha, Kruki nad łanem zboża
- Henri de Toulouse-Lautrec - Moulin Rouge, Les Ambassadeurs Aristide Bruant, Jane Avril w Jardin de Paris, Yvette Gilbert, W salonie, Divan Japonais

- Paul Gauguin - Wizja po kazaniu – walka Jakuba z aniołem, Żółty Chrystus, Autoportret z Żółtym Chrystusem, Ta Matete, Manao Tupapau, Nevermore, Kobiety na plaży, Skąd przychodzimy? Kim jesteśmy? Dokąd zmierzamy?
- Paul Sérusier- Talizman
- Pierre Bonnard – Akt w kontrapoście

Malarstwo polskie II poł. XIX wieku

- Artur Grottger - Pożegnanie powstańca, Kucie kos, Bój (z cyklu Litwania)
- Jan Matejko - Stańczyk, Rejtan – Upadek Polski, Kazanie Skargi, Hołd Pruski, Bitwa pod Grunwaldem, Poczet królów polskich, Konstytucja 3 maja
- Henryk Rodakowski - Portret matki, Portret generała Henryka Dembińskiego
- Juliusz Kossak - Polowanie z sokołem, Stadnina na Podolu
- Wojciech Kossak, Jan Styka- Panorama Racławicka (fragment z Kościuszką)
- Aleksander Kotsis - Ostatnia chudoba
- Wojciech Gerson - Cmentarz w Zakopanem
- Józef Szermentowski - Bydło schodzące do wodopoju
- Henryk Siemiradzki – Dirce chrześcijańska
- Maksymilian Gierymski – Pikieta powstańcza
- Aleksander Gierymski - Altana w ogrodzie (oraz studia do obrazu), Żydówka z pomarańczami, Święto Trąbek, Wieczór nad Sekwaną, Trumna chłopska
- Józef Chełmoński - przedstawienia: trojek i czwórek, Żurawie, Bociany, Kuropatwy na śniegu, Burza, Babie lato

Architektura i rzeźba XIX wieku (po klasycyzmie)

- John Nash – Pawilon królewski w Brighton (bryła)
- Charles Barry – Parlament w Londynie (bryła)
- Zamek w Neuschwanstein (bryła)
- Karl Friedrich Schinkel – Pałac w Kórniku (bryła)
- Charles Garnier – opera w Paryżu (bryła, fasada)
- Joseph Paxton – pałac Kryształowy w Londynie (zdjęcia i rekonstrukcje)
- Gustave Eiffel – wieża w Paryżu
- Edgar Degas – Czternastoletnia tancerka
- Jean-Baptiste Carpeaux – Taniec
- Auguste Rodin – Myśliciel, Katedra, Pocałunek, Ręka Boga, Mieszczanie z Calais, Danaida

Secesja w sztuce europejskiej i Młoda Polska (wraz z recepcją impresjonizmu)

- Antonio Gaudi – Casa Mila, Sagrada Familia (fasada)
- Hector Guimard – Wejścia do paryskiego metra
- Victor Horta – Maison Tassel (klatka schodowa),
- Joseph Olbrich - pałac Secesji wiedeńskiej (bryła)
- James Whistler – Pawia sala (wystrój)
- Stanisław Wyspiański – Bóg Ojciec (witraż), cykl widoków na kopiec Kościuszki, gmach Towarzystwa Lekarskiego (wystrój wnętrza, witraż), witraże i polichromie kościoła Franciszkanów w Krakowie, kartony do witraży wawelskich, Staś, Mietek, Podwójny portret Elizy Pareńskiej
- Stanisław Witkiewicz – Willa pod Jedlami (bryła)
- Aubrey Beardsley – Pawia suknia, Salome
- Gustave Klimt – Pocałunek, Judyta i Holofores,
- Alfons Mucha – plakat reklamujący bibułki „Job”
- Edward Munch – Krzyk, Madonna, Taniec życia
- Jacek Malczewski – Melancholia, Introdukcja, Błędne koło, Krajobraz z Tobiaszem, Zatruta studnia (1906, Poznań), Thanatos (1902, Warszawa)
- Witold Wojtkiewicz – Krucjata dziecięca
- Józef Mehoffer – Dziwny ogród, witraże do katedry fryburskiej
- Józef Pankiewicz – Japonka, Targ na kwiaty
- Władysław Podkowiński – Dzieci w ogrodzie,
- Leon Wyczółkowski – Kopanie buraków (jedna z wersji), Rybacy (jedna z wersji)
- Kazimierz Stabrowski – Na tle witrażu
- Jan Stanisławski – Topole nad wodą
- Emil Gallé – przykładowy wazon

Pierwsza połowa XX wieku:

- Matisse – Portret żony z zieloną pręgą, Radość życia, Harmonia w czerwieni, Taniec
- Andre Derain – Most Westminsterski
- Maurice Vlaminck – Czerwone drzewa
- Ernst Ludwig Kirchner – Autoportret z modelką, Kobiety na ulicy
- Emil Nolde – Tryptyk Maria Egipcjanka

- Wassily Kandinsky – Błękitny jeździec, kościół w Murnau, Pierwsza akwarela abstrakcyjna
- Franz Marc – Żółta krowa
- Oskar Kokoschka – Morderca, nadzieja kobiet
- Pablo Picasso – Życie, Rodzina kuglarzy, Portret Gertrudy Stein, Panny z Avignonu, Fabryka z Horta de Ebro, Portret Kahnweilera, Martwa natura ze skrzypcami, Trzej muzykanci, Guernica
- George Braque – Domy w Estaque, Gitara i klarnet
- Fernand Leger – Mona Liza z kluczami
- Umberto Boccioni – Jedyna forma ciągłości w przestrzeni (rzeźba), Elastyczność, Ulica między domami
- Giacomo Balla – Dynamizm psa na smyczy, Dziewczynka biegnąca na balkonie
- Władimir Tatlin – projekt Pomnika III Międzynarodówki
- Kazimierz Malewicz – Czarny kwadrat na białym tle, kompozycja suprematystyczna (z 1915 roku)
- El Lissitzky – Czerwonym klinem uderz w Białych
- Piet Mondrian Kompozycja I, Brodway Boogie Woogie
- Marcel Duchamp – Akt schodzący po schodach, L.H.O.O.Q, Fontanna, Suszarka do butelek, Panna młoda rozbierana przez swych kawalerów jednak (wielka szyba)
- Kurt Schwitters – Merzbild
- Max Ernst – Stoń Celebes
- Giorgio de Chirico – Tajemnica i melancholia ulicy, Niepokojące muzy
- Jean Miro – Karnawał arlekina,
- Rene Magritte – Terapeuta
- Salvador Dali – Portret Mae West, Uporczywość pamięci, Płonąca żyrafa
- Marc Chagall – Ja i moja wieś
- Constantin Brancusi – Księżna X, Niekończąca się kolumna, Ptak
- Henri Moore – Spoczywająca postać, Król i królowa
- Frank Lloyd Wright – Willa Kaufmanna (Dom nad wodospadem) (bryła)
- Mies van der Rohe – budynki przy Lakeshore Drive w Chicago
- Walter Gropius i Adolf Meyer – fabryka „Fagus“ (bryła)
- Walter Gropius – siedziba Bauhausu w Dessau (bryła)
- Leon Chwistek – Szermierka
- Stanisław Ignacy Witkiewicz –Portret Edwardy Szmuglarowskiej (z 1930 r.), Autoportret (z 1938 r.), Marysia i Burek na Cejlonie
- Zbigniew Pronaszko – Akt
- Eugeniusz Zak - Pierot
- Tytus Czyżewski – Madonna z Dzieciątkiem
- Jan Cybis – Martwa natura z kwiatami
- Zygmunt Waliszewski – Uczta renesansowa
- Tadeusz Makowski – Szewc, Powrót ze szkoły
- Władysław Skoczylas – Zbójnicki
- Zofia Stryjeńska – Spotkanie z synem z cyklu Pascha
- Władysław Strzemiński –kompozycja unistyczna
- Katarzyna Kobro – Kompozycja przestrzenna
- Zbigniew Pronaszko – Projekt pomnika Adama Mickiewicza w Wilnie
- Henryk Stażewski – Relief nr 12
- Xawery Dunikowski – Tchnienie, Kobiety brzemiennie

Druga połowa XX wieku:

- Francis Bacon – Studium według portretu papieża Innocentego X Velazqueza, Trzy studia postaci do Ukrzyżowania
- Alberto Giacometti – Postać krocząca
- Jackson Pollock – Wilczyca, Kompozycja 1A (1948)
- Willem de Kooning – Kobieta I
- Franz Kline – Obraz nr 2
- Mark Rothko –Tryptyk (w kaplicy uniwersyteckiej w Hudson)
- Robert Rauschenberg – Odaliska
- Jasper Johns – Flagi, Cel z czterema twarzami
- Claes Oldenburg – Dwa Cheesburgery,
- Arman – Akumulacja dzbanków
- Yves Klein – Antropometrie
- Richard Hamilton – Co właściwie sprawia, że nasze mieszkania są tak odmienne, tak pociągające?
- Andy Warhol – Wielka puszka zupy Campbell's, Autoportret z cieniem, Marilyn Monroe
- Roy Lichtenstein – A teraz moi mali, za Francję, M – Maybe

- George Segal – Cinema
- Duane Hanson – Turyści, Kobieta z wózkiem na zakupy
- Alexander Calder – Mobile
- Victor Vasarely – Kompozycja BOO (1978)
- Joseph Kosuth – Jedno i trzy krzesła
- Robert Smithson – Spiralna grobla
- Christo - opakowanie Pont Neuf
- Le Corbusier – kaplica Nôtre Dame do Haut w Ronchamp (plan, bryła z różnych stron)
- Frank Lloyd Wright – Muzeum Gugenheima w Nowym Yorku
- Renzo Piano i Richard Rogers – Centrum Pompidou w Paryżu (bryła)
- Jorn Utzon - Opera w Sydney (bryła)
- Charles Moore – Piazza d'Italia (Nowy Orlean –USA)
- Lew Rudniew - Pałac Kultury i Nauki w Warszawie
- Aleksander Kobzdej – Kamieniarze
- Maria Jarema – Filtry 13
- Piotr Potworowski – Krajobraz z Łagowa
- Tadeusz Brzozowski – Pludry
- Andrzej Wróblewski – Ukrzesłowanie, Rozstrzelanie V
- Artur Nacht Samborski – Martwa natura z fikusem
- Zdzisław Beksiński – kompozycja bez tytułu z 1983 roku z katedrą z pieszczeli
- Tadeusz Kantor – Multiple parasolowe, environment: Umarła klasa
- Władysław Hasior – Wyszywanie charakteru, pomnik: Dzieciom Zamojszczyzny
- Bronisław Linke - Autobus
- Magdalena Abakanowicz – Abakan czerwony, Katharsis
- Alina Szapocznikow - Autoportret wielokrotniony
- Gustaw Zemła – pomnik Powstańców Śląskich w Katowicach
- Jerzy Duda-Gracz – Hamlet Polny
- Katarzyna Kozyra – Piramida zwierząt
